

צ'בזטי מזהר"ן

קמא

דף ק:

עם

ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה קטו

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(הי"מ שמו שמוח)

מאמר ומשה נגש אל הערפל

מספח"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה
לא ידוע

פתיחה

כמו בכמה תורות מבאר רבנו שמדת הדין מקטרגת על בעל תשובה, ועל כן יש לו מניעות רבות, וכאן מחדש רבנו שהמניעות הן רק דמיון ואחיות עינים, כי הקב"ה אוהב משפט, ועל כן שומע למדת הדין לעשות מניעה, אבל עוד יותר הוא אוהב את ישראל, לכן מסתתר במניעה עצמה, וממילא היא רק דמיון של מניעה ולא מניעה ממש.

ליקוטי הלכות

יו"ד הכשר כלים הלכה ד אות ה' – אבל אי אפשר לנק ולקבל מהשארת תורתם הקדושה של הצדיקי אמת כי אם על ידי שבירת מניעות, על ידי עצם החשק והכסופין להתקרב לנקדת האמת. וכמו שמבאר שם ענין זה באריכות בהתורה הנ"ל ע"פ שם. וזה בחינת עקר שעורים וספירה קדם קבלת התורה, כי על ידי הנפת העמר שעורים ממשכין קדשה על ישראל שיהיה להם כח לשבר כל המניעות העצומות המשתטחים בכל פעם למנוע להתקרב לנקדת האמת, כי שעורים מאכל בהמה שהיא העדר הדעת, שהוא בחינת מניעות, כי עקר כל המניעות הם מניעות המוח, כמו שמבאר במקום אחר, כי מי שיש לו ישוב הדעת אמתו ואינו רוצה להטעות את עצמו בודאי יבין היכן האמת ובודאי לא יהיה נחשב לו שום דבר למניעה אף אם יעבר עליו מזה, וישבר הכל על ידי תקף חשקו וחסופיו ורצונו החזק אל האמת, כי המניעה הוא רק בשביל החשק, כמו שמבאר שם. ועל ידי הנפת העמר שעורים זוכין לזה להמתיק הדינים, לבטל המניעות, להגיף המניעות, בחינת שעורים, למעלה, שיתחפכו כל המניעות לתקף החשק והרצון, שעל ידי זה ישבר כל המניעות ויתקרב אל הקדשה שהוא בחינת קבלת התורה בשבועות, כי עקר קבלת התורה היה על ידי בחינת ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלקים, שהוא בחינת שבירת המניעות על ידי הדעת, שידועין שגם בהמניעה בעצמה, נסתר ה' יתברך, כמו שמבאר בסימן קטו על פסוק זה, עין שם בליקוטי חלק א:

שיחות

פרפראות לחכמה – סימן רכ"א – שוית' ה' לנגדי תמיד (תהלים ט"ז) בחינת מתנגד שמעתי מוהר"ר נתן זצ"ל שפירושו הוא, שלפעמים השם יתברך עושה את עצמו כביכול, כאלו הוא בעצמו מתנגד על האדם וחולק עליו ומרחיקו (אך באמת ההתרחקות הזוה הוא תכלית ההתקרבות וכמבואר לעיל בסי' קט"ו שזה בחינת (שמות ב) ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלוקים וכמבואר במאמר רומה על השמים וכו' סי' ע"ד ולקמן סי' רס"א וכמו שארז"ל היה ה' כאויב (איכה ב) ולא ואויב ממש חס ושלום) ולעניות דעתי נראה לפרש כפשוטו, כי דרך האדם להורות היתר לנפשו ולמצוא לו סברות וראיות כוזבות כאילו גם השם יתברך כביכול מסכים למעשיו שאינם הגונים, וכל זאת מחמת שהשם יתברך חנון ורחום אך אפים וגדל חסד, על כן נדמה להאדם כאילו השם יתברך מותר לו על מעשיו ובאמת אמרו רבותינו ז"ל (בבא קמא נ) כל האומר הקדוש ברוך הוא וותרן וכו', ועל כן אמר דוד המלך ע"ה שהוא אדרבא מצייר בדעתו לעצמו תמיד בכל עת כאילו השם יתברך מתנגד עליו ואינו מסכים למעשיו, רק אדרבא מדקדק הרבה אחר מעשיו להיות הגונים ביותר ובתכלית הזכות והצחות, ועל כן היה מלא יראת ה' תמיד, ובמקום גילה שם תהא רעדה כמו שדרשו רבותינו ז"ל ואפשר לומר שזוהו שסיים כי מימיני בל אמוט, רוצה לומר כי לכאורה יכול האדם ליפול בדעתו על ידי זה ביותר כשיודע שהשם יתברך מתנגד עליו ומדקדק אחר מעשיו ביותר, על כן אמר שהוא אינו מתיירא מזה, כי ידעתי ובוטח אני בהשם יתברך כי הוא עומד תמיד לימיני לתמוכני לבל אמוט חס ושלום בפילה גמורה, וזה לכן שמח לבי וכו' כי לא תעזוב נפשי לשאול וכו', אבל אף על פי כן אדרבא מחמת זה עצמו אני מתיירא ממנו יתברך ביותר, וכאילו הוא מתנגד על כל מעשיו, כי מאחר שגומל עמי חסד כזה לעמוד על ימיני לתמוכני בוודאי צריך אני לדקדק בכל מעשיו שיהיו הגונים בתכלית השלימות נמצא כי על ידי זה היראה והשמחה כלולים אצלו ביחד כנ"ל:

כוכבי אור – אמת ואמונה אות ה' – כי אם אפלו אם עשה האדם מה שעשה ועבר מה שעבר, שאז כפיכך הוא יתברך מוסיף לרחקו ופמוכא ברש"י (דברים י"א) בשם חכמינו ז"ל 'אם תעזובני יום יומים אעזבך', ועין שם בשפתי חכמים שמביא בשם הירושלמי המשל משני בני אדם שנפטרים זה מזה עין שם) בבחינת 'ויחזק ה' את לב פרעה', כי הרע שבמדמה שבלב כל אהוד היא בבחינת פרעה פמוכא בליקוטי הלכות הלכות שלוחין הלכה ה', אבל באמת גם אז מצמצם את עצמו השם יתברך מאין סוף עד אין תכלית, ומרמו לו רמזים שיתקרב אליו בסבות מסבות שונות אשר מסבב בכל זה מתעלומותיו הנשגבות פי הוא יתברך חושב מחשבות לבל ידח ממנו נדח, אבל כל רמזותיו יתברך האלה וכל קריאתו אותנו הוא על ידי נביאיו וצדיקיו האמתיים שגשבו אליו מפל מיני פתויים והסתות ומניעות אשר הגביר ויגביר עלינו בכלליות ובפרטיות וכמוכא בדברי אדמו"ר ז"ל על פסוק, 'ומשה נגש אל הערפל אשר שם הוא האלקים' עין שם:

פל"ח מכילתא פרשת החדש פרשה ט' – ומשה נגש אל הערפל, גרם לו ענותנותו 'והאיש משה ענו מאד', מגיד הכתוב שכל מי שהוא עניו סופו להשרות שכונה עם האדם בארץ, שנאמר 'כה אמר ה' רם ונשא שוכן עד וקדוש שמו' וגו', ואומר 'רוח ה' עלי', ואומר 'ראת כל אלה ידי עשתה', ואומר 'ובחי אלהים רוח נשברה': עכ"ל המכילתא. ומבאר הפל"ח – על פי המבואר בסימן קט"ו 'ומשה נגש אל הערפל' וכו', היינו שזכה למצוא האלהות המלוּבש בתוך המניעה בעצמה,

שעל ידי זה משברין המניעה. ועיין במאמר 'יהי ביום השמיני' סימן ע' מבואר שהמניעות הם מבחינת כח המכריח, וענה ושפלות הוא בחינת כח המושך, ויכול להמשיך אלהותו אל מקום שהוא עומד שם, שזה בחינת משכן, ועל כן (שסותם. יח: "ויקם משה את המשכן". וזהו שאמרו גם כאן 'ומשה ניגש אל הערפל' וכו' בחינת שביירת המניעות וכח המכריח, ומצא אלהותו יתברך גם שם. מי גרם לו ענותנותו, שעל ידי זה היה לו כח המושך כנ"ל. מגיד הכתוב שכל מי שהוא עניו סופו להשרות שכינה וכו' היינו כנ"ל, כי יוכל על ידי זה להמשיך אלהות והשראת השכינה שזה בחינת המשכן כנ"ל

הקדמה

בכמה תורות מדבר רבנו שבתחילת ההתקרבות מראים לאדם התרחקות כדי לנסותו, ראה תורה ו' שתחילת התשובה היא באור גדול ונפלא מבינה עילאה ומיד מתהפך לנסיונות של בזיונות ושפיכות דמים ואומרים לו כיון שאתה מבקש אפרסמון המתן ותיבחן בנסיונות רבים. וכן בתורה מח תנינא כשאדם נכנס בעבודת השם, אזי הדרך שמראין לו התרחקות. וכן בתורה מו תנינא לכל אחד יש מניעות כפי כוחו ועיקר המניעות הן מניעות המח ע"ש. וכן בתורה כב סוד הירידה תכלית העליה. ופשוט שאין הכוונה רק למי שבא מחושך גמור אלא בין כל מדרגה למדרגה יש מניעות וכמבואר בתורה כה שהם דמיונות שנדמה לאדם שבמקום לעלות הוא נפל.

כאן אומר רבנו כשאדם הלך בגשמיות ואח"כ מתלהב לילך בדרכי ה' אזי מדת הדין מקטרגת עליו ועושה לו מניעות. הפסוק שעליו סומך רבנו את התורה הזו הוא הפסוק שנאמר במתן תורה "ויעמוד העם מרחוק ומשה נגש אל הערפל" רוצה לומר שעם ישראל עם שעד עתה היו עבדים ועובדי ע"ז, ובחמישים יום נתהפכו בהתלהבות לקבל תורה בנעשה ונשמע לילך בדרכי ה'. ומדת הדין קטרגה עליהם, עד שנדמה להם שבינם להקב"ה חוצץ חושך ענן וערפל ומרוב יראה ומניעות המח עמדו מרחוק מאד, ורק משה רבנו הבר דעת המחובר אליו ית' כבן לאביו מרוב אהבת ה' התגבר ונגש לתוך הערפל, כי הבין שהערפל הוא אחיזת עינים ואדרבה שם דייקא האלקים.

מתן תורה נאמר ב"ג פסוקים (גמט' אחד אולי רמז לאחת דיבר אלקים שנים זו שמעתי) מפסוק ב' עד פסוק יד, ומיד בפסוק טו וכל העם רואים את הקולות וכו' ויעמדו העם מרחוק, ופרש"י (עפ"י שבת פה:): שחזרו לאחוריהם י"ב מיל והמלאכים מחזירים אותם. ובגמ' שם מבואר שבכל דבור ודיבור חזרו לאחוריהם כנ"ל ופרחה נשמתם והמלאכים מחיים אותם ומחזירים אותם לשמוע את הדבור הבא.

משמע בפשטות שמש"כ בפסוק יח "ויעמוד העם מרחוק" הכוונה שאחרי דיבור אחרון נשארו לעמוד רחוק י"ב מיל (מלבי"ם והעמק דבר). ומה שחזר הכתוב לומר "ויעמוד העם מרחוק", רק רצה להבדיל ממשו רבנו, "ומשה נגש אל הערפל כי שם האלקים" (אבע"ז). דהיינו שמשו רבנו לא רק שלא חזר לאחוריו, אלא גם ניגש אל הערפל. ובפשטות הכוונה עד הערפל (רבנו בחיי), אבל רבנו מבאר שנכנס בתוך הערפל. (עד ועד בכלל)

ובמהות הערפל, ביאר רבנו בחיי שבפשטות הוא חושך מחמת הענן, אבל באמת להפך ערפל הוא ריבוי אור שנדמה לחושך. (נראה כוונתו כעין שמצינו במכת חושך שיש מפרשים שהיה ריבוי אור למצרים ואור ליהודים) ולפ"ז בערפל של מתן תורה רק למשה רבנו לא היה ריבוי אור.

אבל רבנו מבאר שהכל תלוי בדעת, ומשה הוא הדעת כידוע, וכל אחד המקושר למשה יכול גם הוא למצא את האלקים בערפל/כ.

משמע מדברי רבנו בתחילת דבריו שקשה היכן כל ההתלהבות של עם ישראל שקודם למתן תורה אמרו נעשה ונשמע והיה צריך להזהיר אותם ב' פעמים שלא יעלו בהר ולא התקרבו יותר מדאי כי היא סכנה. והנה כאן אחרי מתן תורה בקולות וברקים דייקא אחרי שראו את הקולות והתגלה הקב"ה אליהם כזקן (ארך אפים ומאיר פנים) התקררו כל כך עד שנשארו במרחק י"ב מיל (12 ק"מ) מזההר.

ולכאורה אפ"ל שכיון שפרחה נשמתם בכל פעם נכנס פחד ויראה נוראה מפניו ית', ועל כן פחדו להתקרב שוב שהרי בכל הפעמים הקודמות המלאכים הם שהחזירו אותם, ועתה אחרי עשר פעמים כבר נכנס יראה נוראה בלבם, והמלאכים רק החזו אותם, אבל כנראה שלא החזירו אותם. וכן משמע בפסוקים שבני ישראל מבקשים ממשו רבנו "דבר אתה ונשמעה ואל ידבר עמנו אלקים פן נמות" ומשה רבנו מנחם אותם "אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלהים ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו". והם נשארו לעמוד מרחוק ולא כן משה רבנו, שנגש אל הערפל.

רבנו מבאר הטעם שבני ישראל עמדו מרחוק, כי כך דרכו של הקב"ה כשמתחיל האדם להתקרב אליו בהתלהבות, אזי לנסותו אם הוא ראוי לזה, וכדי שלא יהיה לבו גס, מזמין לו מניעה, וזה בחי' הערפל שהיה מסתיר את ההר, ומבאר רבנו שהערפל הזה הוא דמיון שנכנס בלב האדם שרוצים הרחיק אותו, אבל בר דעת הוא מי שבלבו תמיד נשאר מחובר אליו ית', אזי שום מניעה לא עוצרת אותו, ונכנס בערפל כי שם האלקים.

משמע שבני ישראל מחוסר דעת היתה יראתם את ה' ית' מתגברת על אהבתם אותו, ולא כן משה רבנו הוא הדעת, וכשהלב מחובר אליו ית', אזי גוברת האהבה על היראה, והוא נגש אל הערפל.

² אעפ"כ נראה שהחילוק גדול כי משה רבנו שנבואתו באספקלריא המאירה לא ראה ערפל כלל אבל שאר נביאים ראו ערפל רק מבח הדעת הבינו ששם האלקים, והכי נמי ישראל המקושרים למשה.

ומבאר רבנו הטעם שתחילה הוא נדמה לערפל ואח"כ נמצא שהוא אלקים, כי הקב"ה אוהב משפט ומצד הדין לא ראוי לכל המתלהב לרוץ ולדבוק במלך, על כן מזמין להם מניעה לנסיון. אבל הקב"ה אוהב את ישראל ומשתוקק שיהיו דבקים בו, על כן מסתתר בתוך המניעה, כדי שמיד שיעמדו בניסיון, ימצאוהו ויהיו דבקים בו. והמניעות עצמן יהפכו לנעימות.

ידוע שדעת היא חסדים וגבורות יראה ואהבה. דהיינו תרתי דסתרי, כי אהבה היא רצון לדבקות, והיראה היא הפחד מהמלך, וממילא גורמת לשמור מרחק. לכן מזמין הקב"ה ניסיון שיגרום לאדם ליראה, כדי שיהיה מתקרב בזהירות והדביקות תהיה בדחילו ורחימו. אבל מי שחסר דעת אזי היראה מתגברת על האהבה ומתוך כך כבר מתרחק לגמרי ונכנס בדמיון שלא רוצים אותו.

כל המבואר בעניין התקרבות להקב"ה כך נעשה גם בהתקרבות לצדיק, כי זה עניין אחד, וההתקרבות להקב"ה היא ע"י ההתקרבות לצדיק, כמבואר בפנים זה לשונו בתחילת החלק השני – פְּשָׁהֲמֵדֵת הַדִּין מְקַטְרֵג עַל מִי שְׂאִינוּ רְאוּי לְהִתְקַרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, לְבָלִי לְהַנִּיחוּ לְכִנְס לְדַרְךָ הַחַיִּים, לְהִתְקַרֵב לְצַדִּיק הָאֱמֵת וְלְדַרְךָ הָאֱמֵת. דהיינו שמי שלא ראוי להתקרב להקב"ה אזי מדת הדין מונעת ממנו להתקרב לצדיק ולדרך האמת. כי רק ע"י הצדיק אפשר להתקרב להקב"ה כראוי. (צדיק הוא מי שמקיים והלכת בדרכיו בשלימות ויש בזה מדרגות והצדיק האמת הוא השלם בזה ביותר נעשה בחי' מרכבה לו ביותר, כמ"ש צדיקים מרכבתו של מקום (פרש"י בראשית י"ב), ממילא גם הצדיק אוהב אפילו פושעי ישראל¹ וגם אוהב משפט)

הקושיות

- א. צ"ע מדוע בתחילה אמר שמסתיר עצמו במניעה כיון שחפץ חסד ואח"כ מבאר שהטעם כי הוא אוהב את ישראל. נראה כי אהבת ישראל נובע משרש הבריאה שברא אותה כדי לגלות מדת רחמנותו כמבואר בריש תורה סד ומצד מדה זו הוא אית' חפץ חסד דהיינו להיטיב בלי גבול. אלא שאין שלימות להטבה שהיא מתנת חנם, כי היא כנהמא דכיסופא (כמבואר במגיד מישרים יד טבת ולק"ה מתנה ה'), כי טבע המקבל להתבייש מהמשפיע לו. לכן הוא אוהב ישראל כי רק עם ישראל הם שאפשר להביא אותו גם לקיים מצוות באופן שיהיה ראוי להטבה. (ראה לקמן בתחילת החלק השני של התורה מה שהבאנו מהקדמה לתורה מט תנינא בהערה).
- ב. היכן אלקיך בכרך גדול של רומי דהיינו בתוקף הכפירות שם האלקים צ"ע איך אפשר בתוקף הכפירות לגלות שם את האלקים. בחלק השני של התורה מבאר ששם האלקים כיון שאוהב את ישראל יותר מאהבתו למשפט משמע שאם היתה אהבתו שווה לא היה שם האלקים. ואולי רוצה לומר שאם היתה אהבתו לישראל ולמשפט שווה אזי אדם מגושם בשעת צרה לא היתה מועילה לו צעקה אמיתית כי מצד המשפט אדם צריך לזכר עצמו כדי לזכות לנס אבל עתה שאהבתו לישראל גדולה אזי אפילו המגושם ביותר אפילו בתוקף הכפירה כשרואה פתאם את המוות מול הפנים צועק לה' ונענה בנס גלוי.
- ג. מי שהוא בר דעת מוצא את ה' ית' במניעה, צ"ע מדוע זה שייך לדעת. האם מי שלא גילו לו את הסוד הזה יכול להבין אותו לבד מצד הדעת שבו? כיון שהכל דמיון, לכן נטית הלב היא המכרעת איך להתייחס למניעה, ובר דעת נכסף אליו ית' מאד כבן המתגעגע לאביו וחסר דעת יש לו עוד דברים שנכסף אליהם. ולכן גם נח לו לחשוב שהקב"ה או הצדיק לא אוהב אותו, אבל הבר דעת נח לו לחשוב שהקב"ה אוהב ורוצה אותו.
- ד. צ"ע האם אפשר לומר שהערפל והחושך הוא מחמת רבוי אור כביאור רבנו בחיי על הערפל שהיה במתן תורה? וכעין שמצינו במכת חשך מצרים שמבואר בספרים (עיין אור החיים) שהיה זה האור הגנוז לישראל ורק למצרים נעשה וימש חושך (עיין שפתי כהן/י¹).
- ה. ויעמוד העם מרחוק – מבאר רבנו הטעם כי תפסו את הערפל כמחיצה ומשה נגש אל הערפל כי רק הוא תפס ששם האלקים. וצ"ע כי פשט הפסוק שערפל היה על ההר שם רק למשה היא רשות לגשת ואילו העם אסור היה לעלות בהר. וצ"ל שאם היה לעם דעת היו מתקרבים עד מקום הותר להם אבל הם להפך ראו את הערפל ועל כן נשאר רחוק י"ב מיל.
- ו. בריש פרשת ויקרא "ויקרא ה' אל משה" להכנס להיכל אהל מועד וידבר אליו, ומשה החזיק עצמו לא ראוי להכנס, אע"פ שלא היה גדול ממנו בישראל ואם הוא לא אז מי כן? ואומר המדרש/י¹ שמי שאינו כמשה

¹ וכמו שאמר הבעש"ט צדיק קטן אוהב רשע קטן וצדיק גדול אוהב רשע גדול ומשיח יאהב אפילו רשע גמור. (ראה בעש"ט עה"ת בראשית קכא הערת מקור חיים שם אות ק')

¹ עיין מדרש (ילקוט שמעוני) מהיכן היה אותו חושך רבי יהודה אומר מחושך של מעלה כמ"ש ישת חשך סתרו רבי נחמיה אומר מהחושך של הגהם שנאמר ארץ עיפתה וכו' ועיין שפתי כהן דלא פליגי כי באמת למעלה אין חושך כדכתיב ונהוריה עמיה שרי אלא מרוב הבהירות כמ"ש בהיר הוא בשחקים לכן נתפס למטה כחושך כי אין בליים לקבלו והחושך הזה היה לרשעי ישראל שמתו בג' ימי חושך כמ"ש ימנע מרשעים אורם אבל מי שחומרין וך אזי להיפך ראה באור הזה מסוף העולם ועד ספו וזה כוונת רבי יהודה חושך מלשון ולא חשך ממני מאומה לשון מניעה ועל זה א"ל הקב"ה למשה נטה ירך על השמים ויהי חושך. אבל למצרים היתה אפלה כמ"ש ארץ עיפתה כמו אופל משמע שהאור הגנוז עצמו נעשה למצרים מרוב גסות חומרם לימש חושך עד שא"א לזוז כלל.

¹ ראה ספר תורה שלימה ויקרא אות יב) ויקרא אל משה, ר' תנחומא פתח יש זהו רב פנינים וכלי יקר שפתי דעת, מתלא אמר דעה חסרת מה קנית, דעה קנית מה. חסרת, אף משה לא עלה עד שקראו הקב"ה ויקרא אל משה. (תנחומא ישן סי' ב) ושם בתורה שלימה

בדבר הזה נבלה טובה ממנו. וצ"ע מה החילוק בין אלי קורא משעיר לויקרא ה' למשה, מדוע לערפל רק בר דעת נכנס ולהיכל בר דעת לא נכנס? ונראה לחלק בין ויקרא ה' למשה בפירוש, לאלי קורא משעיר שהיא קריאה שרק בר דעת מבין שקוראים לו. עוד יש לחלק בין כשהצדיק בבית מוקף מחיצות גשמיות¹, לבין כשהצדיק בשדה שם המחיצות הן מחיצות המח שבלבד דהיינו ערפל.

עד כאן ההקדמה

*

תורה קטו [1]

רבנו מבאר שמי שהוא מגושם, ופתאם מתלהב ורוצה ללכת בדרכי ה' מיד מתעורר עליו קטרוג ומתלבש באיזה מניעה. ומלמד אותנו רבנו שהמניעה אע"פ שנראית כמניעה ממש, אינה אלא כערפל, וצריך בדעת לא להתבלבל ממנה אלא להכנס בתוכו ואזי מתברר שלא היה ערפל כלל. ורמז לזה מצא ברבנו בפסוק המדבר בכגון זה, במעמד מתן תורה שישראל עם של עבדים, חמישים יום אחרי יציאת מצרים, התלהבו בנעשה ונשמע, וזכו לקבל תורה. ומדת הדין קטרגה על כן היה ההר ששם האלקים מוקף חושך ענן וערפל, שלבני ישראל נדמה כמניעה, ומשה רבנו נכנס בתוכו ודיבר עם האלקים.

(שמות כ')² ויעמוד העם מרחוק ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלהים.

הפסוק מדבר בשעת מתן תורה והוא כתוב סמוך לעשרת הדברות, עי"ש שתחילה תאר את המעמד וינעו העם ויעמדו מרחוק פרש"י (עפ"י שבת פח:)³ שהיו בני ישראל⁴ נרתעין לאחוריהם י"ב מיל (בכל דיבור) והמלאכים מחזירים אותם. ואחרי עשרת⁵ הדברות בקשו הכהנים⁶ ממשה רבנו דבר אתה עמנו ולא אלקים פן נמות, וכתוב ויעמוד העם מרחוק ומשה נגש אל הערפל⁷.

¹ הערה יב הביא ויקרא רבה א טו ויקרא אל משה מכאן אמרו כל ת"ח שאין בו דעת שנבלה טובה הימנו. ובלק"ט: ויקרא אל משה מיכן לא יכנס אדם לבית חברו אא"כ יאמר לו הכנס, קל וחומר ממשה, ולא יכול משה, לבוא אל אהל מועד וגו' וכתוב ויקרא אל משה.

² ראה תורה שלימה הערה יב הנ"ל מיכן לא יכנס אדם לבית חברו אא"כ יאמר לו הכנס, קל וחומר ממשה. וצ"ע מה הדמיון הרי הנכנס לבית בלא רשות פוגע בפרטיות הנמצא בבית אבל הקב"ה בהיכל לא נפגעת הפרטיות שלו כשנכנסים בלא רשות. ומשה רבנו לא נכנס להיכל מצד כבוד ה' מלא את ההיכל דהיינו יראת הרומומות?

³ לא ידוע ט"ז והיכן נאמרה תורה זו

⁴ שמות פרק כ' (טו) וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת וְאֶת הַלְפִידִים וְאֶת הַשֹּׁפָר וְאֶת הַהָר עֶשֶׂן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנְעוּ וַיַּעֲמֻדוּ מֵרָחֹק: (טו) וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֵתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן נָמוּת: (יז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם אֵל תִּירְאוּ כִּי לְבַעֲבוֹר נְסוּת אֶתְכֶם כֹּא הָאֱלֹהִים וּבַעֲבוֹר תִּהְיֶה יְרֵאתוֹ עַל פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תַחֲטְאוּ: (יח) וַיַּעֲמֵד הָעָם מֵרָחֹק וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל הָעֶרְפֶּל אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹהִים:

⁵ רש"י (יח) נגש אל הערפל – לפני משלש מחיצות חשך ענן וערפל שנאמר (דברים ד) וההר בוער באש עד לב השמים חשך ענן וערפל. ערפל הוא עב הענן שאמר לו הנה אנכי בא אליך בעב הענן:

⁶ מושב זקנים – (יח) ומשה נגש. בפרקי דר' אליעזר (פ' מ"א) אומר גש לא נאמר אלא נגש מיכאל וגבריאל הגישוהו שלא ברצונו:

⁷ רבנו בחיי – (יח) ומלת ערפל הנזכר בכתובים תמיד פירושו המפרשים שהוא חושך כענין ענן וערפל סביביו (תהלים צו, ב), והענין כי הכבוד מסתתר ומתעלם אפילו מן המלאכים המשרתים, והוא שכתוב (שם יח, יב) ישת חושך סתר סביבותיו סוכתו. והנכון לפרש כי ערפל הוא אור צח בהיר, וביאור המלה ערפל ערוי אפל כלומר שהאופל מעורה ונעדר משם, והוא שם נאמר על עוצם האור הגדול, כי כשם שהחושך מסתיר הדבר בתוכו שאיננו נראה כן עוצם האור התקיף החזק של פני הכבוד מסתיר ומונע המסתכל להסתכל בו. והעד במלת ערפל שהוא אור הוא מה שהזכיר כאן אשר שם האלהים, ממה שכתוב (דניאל ב, כב) ונהורא עמה שרא, והוא שאנו אומרים בתפילה ונגלית עליהם בערפלי טוהר:

⁸ מתוצרו - האלקים

⁹ שבת דף פח: – ואריב"ל כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה יצתה נשמתן של ישראל שנאמר (שיר השירים ה-ו) נפשי יצאה בדברו ומאחר שמדיבור ראשון יצתה נשמתן דיבור שני היאך קיבלו הוריד טל שעתיד להחיות בו מתים והחיה אותם שנאמר (תהילים סח-י) גשם נדבות תניף אלהים נחלתך ונלאה אתה כוננתה ואמר ר' יהושע בן לוי כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה חזרו ישראל לאחוריהן י"ב מיל והיו מלאכי השרת מדדין אותן שנאמר (תהילים סח-יג) מלאכי צבאות יודוין אל תיקרי יודוין אלא ידדוין:

¹⁰ כך מבואר במכילתא אבל מדרש חפץ (הובא בתורה שלימה אות תמח) מבאר שהעם זה הערב רב לכן התקנאו בישראל והכשילום בעגל. וכן מבואר בזהר ח"ג קכה: שהכוונה לערב רב מרחקו רחיקין מן פורקנא.

¹¹ כך משמע פשוט העניין שהרי זה נכתב אחרי עשרת הדברות, ראה רשב"ם שאם לא היו מבקשים היו שומעים את כל התורה מפי הקב"ה. וראה העמק דבר עפ"י הרמב"ן שגם לוליא בקשתם היו שומעים מהקב"ה רק את עשרת הדברות, והם טעו לחשוב שרוצה לומר את כל התורה שבכתב. (חומש המבואר)

¹² ראה מכילתא שישראל שמעו מהקב"ה את עשרת הדברות ויותר לא היה בהם כח. אבל ראה פסיקתא רבה פרק כב כמה דברות שמעו מהקב"ה? רבי יהושע בן לוי אמר שתיים ורבנן אמרי כל הדברות (תורה שלימה אות תנב)

¹³ כך פירש האבן עזרא כיון שהכהנים ונשיאי ישראל היו קרובים למה רבנו הם שבקשו.

¹⁴ דעת האבע"ז שהעם נשאר רחוק אחרי שחזרו בדיברה האחרונה ונכתב כאן שוב לומר שמשה רבנו לא חזר כמוהם אלא נגש לערפל. וכן דעת תוס' השלם אות ד' שמשה דחק עצמו למקום המלאכים. ובפדר"א פרק מ' כתב שמיכאל וגבריאל תפסו את משה שלא ברצונו

ובהתייחס לפסוק הנ"ל, מבאר רבנו טעם שהיה ערפל חוצץ בין העם להקב"ה, **כי מי שהוא הולך בגשמיות כל ימיו**, כגון עם ישראל שכבר כמה דורות של עבדים בארץ טמאה ביותר ערות הארץ שטופה בתאוות וכישוף ועבודה זרה, **ואחר כך נתלהב** במשך חמישים יום הכין עצמו והחליש את עמלק בכללות ובפרטיות עד שנעשה עם אחד בלב אחד ובא להר סיני ופסקא מהם זהמת הנחש, וקבלו תורה מהקב"ה בעצמו, **ורוצה לילך בדרכי הש"י**, דהיינו לקיים את התורה שקיבל, אף על פי כן **אזי מדת הדין מקטרג עליו**, ואינו מניח אותו **לילך בדרכי הש"י**, ומזמין לו מניעה.

והש"י חפץ חסד הוא [י"ז/י"ח], ומסתיר א"ע-את עצמו **כביכול בהמניעה הזאת** י"ח(עיין למטה בחלק השני של התורה הזו שמה שביאר כאן שהטעם שה' ית' מסתיר עצמו במניעה, כי הוא חפץ חסד, שם אומר שהטעם, כי הוא אוהב את ישראל).

ומי שהוא בר דעת ומחובר אליו ית' הוא **מסתכל בהמניעה**, ויודע שה' ית' נמצא בכל מקום, ובודאי גם ובעיקר במניעה ומוצא שם את הבורא ב"ה-ברוך הוא, כמו דאיתא בירושלמי (תענית פ"א [י"ט/י"ז] **אם יאמר/כא**) **לך אדם היכן אלקיך** דהיינו כמי שיודע היכן נמצא והיכן לא נמצא, או אדם שישאל אותך היכן אלקיך? **תאמר לו** ה' ית' נמצא מאד בכל מקום, ולשואל צריך לענות כמו לכופר/כ"ד דע שהוא נמצא ביותר דווקא **בכרך גדול/כ"ג** שבארם היא רומי/כ"ד מקום ישיבת חכמי אתונה שהיו הכופרים הגדולים ביותר בעולם אז, **שנאמר** [כ"ה/כ"ו] **אלי קורא משעיר/כ"ו**. וכנ"ל שהקב"ה נמצא בתוך המניעה

ומשכוהו אל הערפל. והרמב"ן פירש שמדובר לפני מתן תורה שלא עמדו בתחתית ההר אלא רחוק יותר. ורבנו בחיי מבאר שאין הכוונה לעמידת רחוק הנ"ל כי שם היה בגשמיות וכאן הכוונה מצד ההשגה.

¹⁰ * טיבה ז' יח

¹¹ **מיכה פרק ז** (יח) מי אל פמוף נשא עון ועבר על פשע לשאריה נחלתו לא החזיק לעד אפו כי חפץ חסד הוא:

מלבים (יח) מי אל כמורך – בסיום דבריו יתן הוריה להשם על סליחת העונות שישא ה' פשע עמו, אומר אתה אלו! מי כמורך, נושא עון – ר"ל הגם שתחלה יסרתם בעונם, אבל לשאריה נחלתו – להדור שישארו בקץ הימין להם הוא נושא עון ועובר על פשע – והנה ב"ג מדות אמר נושא עון ופשע וחטאה שהנשיאה הוא שישא ויסבול אותו ולא יעניש עליו ובכ"ז הוא שמור אצלו לעת מצוא, כמ"ש ונקח לא ינקה, ובזמן העתיד יהיה שינוי שאת הפשע שהוא המרד שאינו עון, ר"ל שלא נעשה ע"י מינות ועוות השכל יעביר לגמרי, ורק את העון לא יעביר מן המציאות וישאר כמו שהיה מקודם שהיה נושא וסובל אותו ולא העבירו, והנה מדת ארך אפים נסתבב ע"י שנושא עון ופשע ואינו מעבירו לגמרי רק שסובל אותו ומאריך אף שלא להעניש תיכף, ולעתיד שאת הפשע יעביר לגמרי לא ימצא מדת ארך אפים רק על העון שאותו לא יעביר רק ישא אותו ויאריך אף, ובוזה הוסיף לא החזיק לעד אפו – שגם על העון שעליו מאריך אפים והעון שמור אצלו, לא יחזיק את האף לעד, וזה יהיה ע"י שני מדות אחרות שיתעוררו שהם מדת רחום ומדת רב חסד, ועז"א כי חפץ חסד הוא – וימחול מצד החסד,

¹² מוהר"ת בתקפא

¹³ ע"ש סוף הלכה א'

¹⁴ **ירושלמי תענית פרק א** סוף הלכה א (דף ג.) אמר רבי חנינה בריה דרבי אבהו בספרו של רבי מאיר מצאו כתוב משא דומה משא רומי (דומה דומי כמו רומי) **אלי קרא משעיר** אמר רבי יוחנן **אלי קורא** (ישראל בעת צרה) מפני שעיר. אמר ר' שמעון בן לקיש אלי מאיכן נדווג לי משעיר (דהיינו לעתיד כמ"ש מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה). אמר רבי יהושע בן לוי **אם יאמר לך אדם איכן הוא אלהיך** (היום בגלות) אמור לו **בכרך הגדול שבאדום** מה טעמא **אלי קורא משעיר** (כלומר שבכל מקום שגלו ישראל גלתה שכינה עמהם כדתי רשב"י). תני ר' שמעון בן יוחי **בכל מקום שגלו ישראל גלת השכינה עמהן גלו למצרים וגלת השכינה עמהן מה טעמא** הנגלה נגלית אל בית אביך בהיותם במצרים לבית פרעה גלו לבבל וגלת שכינה עמהן מה טעמא **למענכם** שלחתי בבלה גלו למדי וגלת השכינה עמהן מה טעמא **ושמתי כסאי בעילם ואין עילם אלא מדי כמה** דאת אמר ואני בשושן הבירה אשר בעילם המדינה גלו ליון וגלת השכינה עמהן מה טעמא **ועוררתי בניך ציון על בניך יון גלו לרומי וגלת השכינה עמהן מה טעמא אלי קורא משעיר.**

¹⁵ **בתורה לג מבאר** שהכוונה אם ישאל אותך אדם וכו'. אבל לשון חז"ל אם יאמר לך משמע שיאמר ולא ישאל. וכאן רבנו שתק ולא ביאר, וצ"ע.

¹⁶ **ראה תורה לג** שם אומר רבנו שכיון שהוא שואל הוציא עצמו מהכלל וכופר בעיקר וכו' עי"ש.

¹⁷ **כרך גדול** – למה נקרא גדול? עיין תורה לה אות א' – וְהוּא (סְנֵהֲרִין כ"א): **כְּשֶׁנֶּשְׂאָ שְׁלֹמֹה אֶת בַּת פְּרָעָה, יָרַד גְּבְרִיאֵל וְנָעַץ קְנֵה בָּיִם. הֵינּוּ שָׁגַם לְמַעְלָה, מֵהַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת הַגְּבוּרוֹת, שֶׁזָּהוּ בְּחֵינֵי יָרַד גְּבְרִיאֵל. נֶעֱשֶׂה סוֹסְפִיִּתָא דְדִהָבָא, הֵינּוּ בְּחֵינֵי קְלִפּוֹת, שֶׁהֵם חֲכָמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, הַנִּקְרָא גַם בֵּן קְנֵה, וְנָעַץ בָּיִם הַחֲכָמָה, שֶׁמְחַסֵּר מְקוֹם הַקְּדוּשָׁה. וְהַעֲלָה עֲלָיו שְׂרִטוֹן, הֵינּוּ בְּחֵינֵי מְדוֹת מְגוּנוֹת. וְעֲלָיו נִבְנְהָ כָּרֶךְ גָּדוֹל שֶׁל רוֹמִי, הֵינּוּ נְחֹשׁ הַקְּרָמוֹנִי, הַכָּרוֹךְ אַחַר קְדוּשָׁה. וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָא כָּרֶךְ גָּדוֹל, כְּמוֹ שְׂאֲמָרוֹ חֲכָמֵינוּ, זְכָרוֹנָם לְבָרְכָה (סְפָה נ"ב): 'כִּי הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת'. (שְׂדֵרְשׁוֹ שָׁם, שֶׁהֵצִיר הָרַע מִתְגָּרָה בִּישְׂרָאֵל דִּיקָא, וּבְגְדוּלִים דִּיקָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם: 'וּבְתַלְמִידֵי חֲכָמִים יוֹתֵר מִכְּלָם. וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָא הַנְּחֹשׁ וְהֵצִיר הָרַע כָּרֶךְ גָּדוֹל). שְׁהוּא כְּרוֹךְ תְּמִיד אַחַר גְּדוּלֵי הַדּוֹר בְּיוֹתֵר מִשְׂאָר אֲנָשִׁים.**

¹⁸ **עיין סוכה נא**. – במוצאי יום טוב הראשון של חג ירדו לעזרת נשים ומתקנין שם תיקון גדול. שם דף נא: – מאי תיקון גדול אמר רבי אלעזר כאותה ששנינו חלקה היתה בראשונה והקיפיה גזוטרטא והתקינו שיהו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה. ושם דף נב. "כי הגדיל לעשות" אמר אביי ובתלמידי חכמים יותר מכולם. ... אתא ההוא סבא תנא ליה כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו.

¹⁹ **בתורה לג** הגרסא בכרך גדול שברומי. וראה בירושלמי כאן הגרסא בכרך גדול של אדום מאי טעמא אלי קורא משעיר, ובהמשך שם בסוף דברי רשב"י משמע ששעיר היא רומי.

²⁰ ישעיהו כא יא

עצמה ומשם דייקא הוא קורא אלי. דהיינו מהכפירה של שעיר שהתלבשה בחכמות רומי חכמת אריסטו ימ"ש שקבלו חכמי סבי דבי אתונה וכל החכמים להרע שאחריהם והמשכילים עד ימינו. גם שם מסתתר הקב"ה וקורא אלי.

ומי שאינו בר דעת, שאינו מחובר אליו ית' ברצון חזק לדביקות בו, לכן **כשרואה המניעה חוזר תיכף לאחוריו** לאחריו משמע לא רק שלא נגש לערפל, אלא עוד חוזר לאחור ומתרחק מהערפל ששם האלקים. כי היא מלחמה ממש וכשזה קם זה נופל ומי שלא מתגבר על מניעות המח (תורה מט תנינא) ברצון חזק לקרבת אלקים אזי מתגבר בו החכמות חיצוניות ותירוצים של כפירה. ראה לקמן כגון בהתקרבות לצדיק/כ"ו האמת אם לא מתאמץ אזי מיד יש לו תירוצים מדוע גם לא צריך להתאמץ.

ומניעה הוא בחי' ענן וערפל, כי ענן וערפל היינו חשך, בגשמיות ענן וערפל הם דבר אחד, ורק כשהארם בתוך הענן זה נקרא ערפל וכשהארם מחוץ לענן זה נקרא ענן, וההבדל הוא שענן מסתיר רק את מה שמאחרי הענן וערפל מסתיר מכל הצדדים. וכאן מדבר רבנו מענן וערפל כמשל למניעות המח וחושך העצה שהם ערפל וההעלם שיש על מציאות ה' היא ענן. **וחשך^{כ"ט} הוא לשון מניעה, כמו"ש בפרשת העקדה (בראשית כב) ל' ולא חשכת^{ל"א} את בנך את יחידך ממני**. ותרגם אונקלוס ולא מנעת ית ברך ית יחידך מני.

על פי הפשט צ"ע, כי הערפל היה בראש ההר כמבואר ברוקח וכן בפרש"י שציין לפרשת ואתחנן (בדברים ד') "וההר בוער באש עד לב השמים חשך ענן וערפל". ולעם ישראל היה אסור לעלות בהר, כמבואר בפסוקים לפני מתן תורה שב' פעמים הזהיר הקב"ה את ישראל על זה שהעולה ענשו מיתה, כמו"ש (שמות יט יב) "השמרו לכם עלות בהר ונגע בקצהו כל הנגע בהר מות יומת", ושוב שם פסוק כא עד כד חוזר ואומר למשה רבנו אע"פ שכבר הזהרת, חוזר ותזהיר שרק אתה ואהרן תעלו להר אבל הכהנים והעם אל יחרסו לעלות אל ה' פן יפרוץ בם. וקשה מדוע רבנו מבאר שרק מחוסר דעת לא נגשו בני ישראל לערפל? אבל באמת הרי נשאר במרחק י"ב מיל מההר, לשם נרתעו כששמעו את הדברות, והמלאכים היו מחזירים אותם, אבל אחרי הדברה העשירית נשאר שם, במקום לחזור מעצמם ולזכות לקרבת ה' כמה שמותר. ועל זה אומר רבנו שדייקא ההתלהבות הנפלאה שהיתה במעמד הר סיני היא גרמה קטרוג שנדמה לערפל של מניעות המח ועקמימות הלב בחי' אלי קורא משעיר מבחי' כרך גדול של רומי ששם תוקף הכפירות.

עפ"י הנ"ל שמי שהוא מגושם ופתאם מתלהב לילך בדרכי ה' אזי מדת הדין מקטרג עליו ומזמין לו מניעה הנדמה לו לענן חושך וערפל, מבאר רבנו את הפסוק הנ"ל שבו פתח את התורה ויעמוד העם מרחוק ומשה ניגש אל הערפל.

וז"פ הפסוק, הנ"ל (שמות כ' יח) ויעמוד העם מרחוק, כי כשרואין הערפל היינו המניעה כנ"ל עומדין מרחוק ובני ישראל אע"פ שפסקה זהמת הנחש מהם, אבל ע"י שפרכה נשמתם עשר פעמים בחי' ביטול גמור לאין סוף שהשאר בהם רושם נפלא של מציאות ה' ואחדותו, היה להם ריבוי אור שנדמה לערפל/ל^{כ"ב}, כי עדיין לא היו ראויים (בסיבת טומאה טמונה שנשארה בהם כדמוכח בחטא העגל שלא התקוממו נגדו). על כן נשאר לעמוד מרחוק דהיינו י"ב מיל מההר ולא חזרו אחרי הדיברה העשירית עד למרגלות ההר למקום הקרוב ביותר שהותר להם לעמוד, אע"פ שתחילה הסיבה היתה רוב היראה שנפלה עליהם בהתגלות ה' על ההר, אבל מיד נעשה ערפל של מניעות המח, (כגון אני לא ראוי, ואין צורך, גם מרחוק אפשר לקיים מה

^{כ"ו} ישעיה פרק כא (יא) משא דומה אלי קרא משעיר שמר מה מליקה שמר מה מליל:

רש"י – (יא) דומה – הוא אדום וכן הוא אומר מי כצור כדומה בתוך הים (יחזקאל כו). אלי קורא משעיר – אמר הקב"ה אלי קורא הנביא או המלאך מעול מלכות שעיר. שומר מה מלילה – שומר ישראל מה תהא מן הלילה והחשכה הזאת:

^{כ"ז} צ"ע כי שעיר היא אדום במזרח ארץ ישראל ורומי היא באיטליה שהבית הראשון שבה נבנה בימי ירבעם. כמבואר בשבת דף נו: – אמר רב יהודה אמר שמואל בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאלי ונעץ קנה בים ועלה בו שירטון ועליו נבנה כרך גדול ושל רומיו במתנייתא תנא אותו היום שהכניס ירבעם שני עגלי זהב אחד בבית אל ואחד בידן נבנה צריף אחד וזהו איטליאה של יון:

^{כ"ח} לקמן רבנו משווה את קרבת ה' לקרבה לצדיק.

^{כ"ט} בתולד ומתולד- חשך, בדפריד – כי ענן ונרפל פרש"י חשך חשך הוא מלשון מניעה.

^ל בראשית פרק כב (יב) ויאמר אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה פי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ולא חשבת את בנך את יחידך ממני:

תרגום אונקלוס (יב) ואמר לא תושיט ירך לעולימא ולא תעבד ליה מדעם ארי כען ידענא (נ"י, ידעית) ארי דחלא דיי את ולא מנעת ית ברך ית יחידך מני:

^{לא} חשכת לשון חשך, וצ"ע לכאורה זה דווקא אם חושך הוא מניעת האור, אבל למ"ד שחושך בריאה בפני עצמה, אזי חשכת הוא לא מלשון חשך.

^{לב} כנ"ל ברבנו בחיי שמות כ יח

שקבלתי) ומשה, שהוא בחינות דעת [ג'] ודעת היא חיבור שבו האהבה והיראה והשפלות כאחת, והוא בחי' של כל ישראל משמע קצת שמכח שהיה מנהיג ישראל זכה לדעת כנגד כולם, כדי שיוכלו הם לקבל ממנו/ל', ומכח הדעת משה נגש אל הערפל אע"פ שגם הוא ראה ערפל בגלל העם, אבל ברוחב דעתו הבין ששם האלקים, על כן נגש אל תוך הערפל, אשר שם האלקים [ל'ה]/ל', הערפל גמט' שכינה (קיצור בעה"ט), וכדכתיב (שמות יט יט) הנה אנכי בא אליך בעב הענן. היינו אל תוך המניעה, שבה בעצמה נסתר הש"י משמע שגם למשה הערפל גרם בלבולים, אבל דייקא מכח זה התגבר יותר לסלק אותם, ולהתחבר אליו ית': כי דייקא משם ה' קורא לנו להתגבר על המניעות כמ"ש "אלי קורא משעיר" מבחי' כרך גדול של ארם שהוא תוקף הכפירה, שמעקם את הלב ומחמיץ את המח בבחי' עננין דמכסין על עינא שהם רומי רבתי ורומי זעירתא (זוהר פנחס רנב)/ל'.

דהיינו שדייקא מרוב התלהבות ללילך בדרכי ה' ולהתקרב לצדיק פתאם מתגברות על האדם מחשבות כפירה ועקמימות הלב, שגורם לו לעמוד מרחוק, וזה מחדש לנו רבנו דע שהם מניעות להעמיד אותך בניסיון אם אתה ראוי לילך בדרכי ה' ולהתקרב לצדיק.

כעין שמצינו ברבנו כשהתקרב אליו אדמו"ר אחד זקן צדיק בעל רוח הקודש (רבי יודל), כיון שבא אליו בקצת גדלות/ל' וא"ל ילמדנו רבנו דרך בעבוה"ש, מיד הפיל עליו רבנו יראה ושאל לדעת בארץ דרכך? וכשנבהל והתרחק הראה לו פנים שוחקות וכו' ע"ש/ש"ט. וגם אח"כ היה מראה לו ריחוק ושוב קירוב ואמר לו כשרוצים להתקרב לאמת מתגבר השקר, ושמתגברים על המניעות נעשה מהשקר קשר/ש"ב.

²² תורה ו' אות ז', תורה טו אות ו' ע"ש גם בהערות ציון לכהאריז"ל, תורה כ' אות י', תורה כא אות יא, תורה לו אות ב', תורה מג, תורה נו אות ה', תורה ח' תנינא אות ד', ט', טו, תורה כו תנינא. תורה עב תנינא.

ל' משה הדעת של ישראל – ראה תורה ד' עה"פ שאמר משה לבני" "אתה הראת לדעת שה' הוא האלקים" שע"י הדביקות במשה רבנו זכו לדעת.

תורה ד' אות ט' – וזה שאנו רואים, שלפעמים נתלהב אדם בתוך התפלה ואומר כמה תבות בהתלהבות גדול, זה בחמלת ה' עליו, שנפתח לו אור אין סוף והאיר לו. ובשואה אדם ההתנוצצות הזאת, אף על גב דאיזו לא חזי מזליה חזי (מגלה ג), תכף נתלהב נשמתו לדבקות גדול, לדבק את עצמו באור אין סוף, ובשעור התגלות אין סוף, לפי מנין התבות שנפתחו והתנוצצו, כל אלו התבות אומר בדבקות גדול ובמסירת נפשו ובבטול כחותיו. ובשעה שנתבטל לגבי אין סוף, אזי הוא בבחינת: "ולא ידע איש", שאפלו הוא בעצמו אינו יודע מעצמו: אבל זאת הבחינה צריך להיות רצוא ושוב, כדי שיתקיים ישותו. נמצא כשהוא בבחינת ושוב, אזי צריך להראות גם לדעתו. כי מתחלה, בשעת דבקות היה נתבטל הדעת, כמו שכתוב: "ולא ידע איש", וכשהוא בבחינת ושוב, ששב לדעתו לישותו, אז שב לדעתו, ובששב לדעתו, אז הוא יודע אחרות האין סוף וטובו, ואזי אין חלוק בין ה' לאלהים, בין מדת הדין למדת הרחמים. כי באין סוף אין שיקף, חס ושלום, שנוי רצון, כי השנויים אינו אלא בשנוי התמונות, אבל על ידי הדבקות של אדם באין סוף, ששם אין שנוי רצון, כי שם רצון פשוט, ואחר כך נשאר בו רשימו מאחדות הזאת, ואחר כך נעשה בבחינת ושוב, אזי הרשימו מראה לדעת, שידע שכלו טוב וכלו אהד: וזה שאמר משה לדורו (דברים ד'): "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים". כי משה הוא בחינת אין, ודורו הדבוקים אליו ראוי להם לדעת, הינו להאיר לדעת, בחינת אין סוף, בחינת רעוא דרעוין, בחינת ה' הוא האלהים:

²³ וזהו הערפל גמט' שכינה (קיצור בעה"ט) ועיין דברי הימים-ב ו' א' ופרש"י שם

ל' דברי הימים ב פרק ו (א) אז אמר שלמה יודך אמר לשכון בערפל:

רש"י (א) אז אמר שלמה – הואיל והבית מלא עשן עכשיו אני יודע שהשכינה שרויה בו בערפל כי כן דרכו דכתיב (שמות כ') ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלהים ודאי שרצונו להתעכב בו ובספרי פירש או אמר שלמה כשראה הענן אמר עתה אני רואה שהשכינה שרויה בבית אשר בניתי שהרי כך הבטיח לבוא ולשכן בו מתוך ענן וערפל ודיכן אמר (ויקרא ט"ז) כי בענן אראה על הכפורת:

ל' הובא בריש תורה סז תנינא – פי יש עננין דמכסין על עינא, שהם רומי רבתי ורומי זעירתא, כמובא (ברעיא מהימנא, פניחס דף רנב).

ל' שיחות מוהר"ן – אות רצב – ספרו לי שיחתו הקדושה שחסיד אחד (קלה) בא לפניו שהיה חשוב קצת, וכבר היה בא בימים קצת, והיה לו ידיעה בכתבי האר"י זכרונו לברכה ורצה להתקרב לרבנו זכרונו לברכה. והתחיל לדבר עם רבנו זכרונו לברכה כדרך החסידים החשובים. ואמר לרבנו זכרונו לברכה: יורנו רבנו דרך לעבודת הבורא יתברך. ענה ואמר רבנו זכרונו לברכה בלשון תמיחה: "לדעת בארץ דרכך?" (תהלים ס"ז ב) הינו מי שהוא עדין משוקע בארציות גמור הוא רוצה לדעת דרך להתקרב להשם יתברך? וכפי המובן מהספור, שקפדתו היה מה שמדבר עמו בלשון גדלות שרוצה לידע דרך להשם יתברך כאלו לא חסר לו כי אם לידע דרכים, כי רבנו זכרונו לברכה רצה שידבר עמו באמת:

ל' שיח שרפי קודש – חלק א רעח – והנה רבי יודל זכרונו לברכה היה איש חשוב קצת בין אנשי עירו, וגם היה לו ידיעה בכתבי האר"י זכרונו לברכה (אמר המעתיק: כי היה חתן הצדיק הקדוש רבי ליב מסטרעסטיניץ זצ"ל, תלמיד הפעל שם טוב, ולמד עמו חותנו קבלת האר"י זכרונו לברכה). ובבואו לאדמו"ר זכרונו לברכה, התחיל לדבר עמו בלשון גדולות ואמר לו: "יורנו רבנו דרך לעבודת הבורא יתברך" וננה אדמו"ר זכרונו לברכה ואמר לו בלשון תמיחה: "לדעת בארץ דרכך?" (תהלים ס"ז, ג) וכמובא ב"שיחות הר"ן" באות רצ"ב, עין שם. ואז הפיל עליו אדמו"ר זכרונו לברכה אימה ופחד גדול ועצום עד מאד, עד שנסוג אחר בבהלה גדולה ונשאר עומד אצל הפתח ונתירא מגשת אליו. והתחיל אדמו"ר זכרונו לברכה להראות לו פנים שוחקות והקל מעליו הפחד קצת, ואמר לו: "מה אתה מתירא ממני? הלא אתה אצל הפתח וממני? הלא אני אדם כמותך, רק אני חכם ביותר ממך נאר איך בין קלוגער פון דיר והמשוף אתו בדבורי הנעימים, עד שחזר ונסמך אליו. והפיל עליו שנית אימה ופחד, עד שחזר ונסוג אחר עד פתח הבית פנובר לעיל, ושוב התחיל אדמו"ר זכרונו לברכה עוד הפעם להראות לו פנים שוחקות להסיר מעליו הפחד והאימה, ואמר לו שנית: "מה אתה מתירא ממני? הלא אני אדם כמותך, רק אני חכם ביותר ממך" עד שהמשוף אותו אצלו שנית פנובר לעיל ואחר כך חזר והפיל עליו אימה ופחד וכו' פנובר לעיל, וכן היה איזה פעמים, עד שצצה עליו אדמו"ר זכרונו לברכה שיתודה לפניו כל מה שעבר עליו (כאשר היה מצוה זאת על כל אנשי מקרביו, והיה נותן לכל אהד ואהד תקנינים והנהגות כפי שרש נשמתו כמובא בספריו הקדושים, "שיחות הר"ן" סימן קפ"ה; "חיי מוהר"ן" תצ"א, תצ"ב), ומאז והלאה נתקשרו מאד

עוד שמענו בזה מפיו הק', שהוסיף לבאר הענין הנ"ל מה שהש"י בעצמו מסתיר א"ע בתוך המניעה כנ"ל.

ומבאר הטעם שהקב"ה מסתיר עצמו במניעה ולא מבטל את המניעה לגמרי כי הוא אוהב משפט אבל אוהב ישראל יותר. ונראה שזה בחי' מאחז"ל שתחילה עלה במחשבה לברא את העולם במדת הדין ואח"כ שיתף בה מדת הרחמים/מא

ואמר רבנו שהטעם לזה, כי הש"י אוהב משפט, [מב] מני, וגם הוא אוהב ישראל [מד] מדי. ומצד המשפט והדין מי שהוא הולך בגשמיות כל ימיו ואח"כ נתלהב לילך בדרכי ה', צריך להעמיד אותו בנסיון גדול

הוא ורבי שמואל אייזיק הנ"ל לאדמו"ר זכרוננו לברכה והרבנו מאד מיום אל יום לעסק בעבודתו יתברך בתורה ובתפלה ומעשים טובים בהתעוררות רב ועצום מאד עד עת פטירתם, זכרונם לברכה, והרבנו מאד לחדש בתורה חידושי דאורייתא, ונעשו צדיקים גדולים מאד. (כ"ג).

מ שיח שרפי קודש - חלק א רפב - ועוד היה מעשה, שרבנו זכרוננו לברכה אמר לו בשעת ההתקרבות: "אתנה עמך שלא תהא חסיד" והסביר לו שפונתו בענין הנקיות והטהה בשחרית וב"לילקא" (=עשון מקטרת) וכו'. ופעם אחת בשעת התקבנות לאדמו"ר זכרוננו לברכה אמרו לו לרבי יודל שרבנו זכרוננו לברכה פועס עליו, ויירא לכנס אצלו. ואחר שלשה ימים שלא נכנס, נתישב לכנס והתחזק את עצמו ונכנס, ואמר לו רבנו זצ"ל: "כשרוצין להתקרב אל האמת, אז מתגבר השקר, וכשמתגברין על המניעות ומשברין אותם, אז נעשה מה"שקר" "קשר"... "וועסטו שוין זיין מקשר צו מיר ווייל דו וועסט לעבין" (=כבר תהיה מקרב אלי כל ימי חייך!). ורבי יודל כשהיה נוסע ממדודיבקה לאימן על ציונו הקדוש, נסע דרך פרסלב, והיה שם אצל הרב רבי הירש לייב, רב דברסלב, והיה מספר לו בכל שנה התקבנותו לרבנו זצ"ל, והסוף מזה המעשה היה מסים: "אפשר אצלכם זה ישר, ביי מיר איז דאס שפיגל ניי" (=אצלי הוא עדין חדש ומבריק כראי). (שם).

מא ראה הקדמה שכתבנו לתורה מט תניא - מצד הדין הרי אין יחס כלל בין נברא לבורא שהוא ית' אין חקר ואין סוף לגדולתו, שלם בכל השלמויות, ואילו הנברא קרוץ חומר זמני, אפילו לא כיבוש בן שלולית ביחס לאדם הצדיק ביותר, ששניהם חומר וזמניים בעולם. ואפילו מלך בשר ודם, כל העושה אפילו תנועה בעלמא נגד רצונו, נידון כמורד במלכות, וחייב מיתה. הרי אלפי אלפים ק"ו לא מספיק כדי לבאר כמה מיתות חייב אדם שעושה תנועה בעלמא נגד רצון הבורא. והקב"ה ברא את העולם לגלות מלכותו (ראה ריש תורה מט עפ"י העץ חיים בתחילתו). נמצא מצד הדין אין שום קיום בעולם, לאדם שנברא עם יצה"ר, שא"א שלא יטעה במשהו, ויהיה נידון כמורד במלכות וחייב אלפי מיתות.

אבל הקב"ה ברא את העולם גם לגלות רחמנותו, (ראה ריש תורה סד עפ"י מבוא שערים בתחילתו) וכמו שמלכותו מחייבת יראה נוראה, גם רחמנותו היא בתכלית השלימות, והוא רק טוב הרוצה להיטיב בלי גבול. אלא שאין שלימות להטבה שהיא מתנת חנם, כי היא כנהמא דכיסופא (כמבואר במגיד מישרים יד טבת ולק"ה מתנה ה'). כי טבע המקבל להתבייש מהמשייע לו (ראה שבת קד. ג' ד', גומל דלים, והד' פונה מהג', כי העני מתבייש מהעשיר הנותן לו)

וזהו שאומר המדרש (ב"ר יב טו) הביאו רש"י (בראשית א א) בשינוי לשון - בתחלה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין וראה שאין העולם מתקיים, והקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין. ונתן לנו מצוות כדי שהטוב שייטיב לנו היא כשכר על עבודתינו אותו בתורה ומצוות.

נמצא לכאורה לפ"ז אע"פ שאמרו שתחילה עלה במחשבתו ית' לברא את העולם במדת הדין וכו' ע"כ שיתף בו מדת הרחמים, אבל האמת לכאורה היא להפך, שכיון שרצה להיטיב בשלימות, לא יכול להיטיב במתנת חנם, לכן שיתף מדת הדין ע"י שציווה לנו מצוות, שע"י קיומן תהיה ההטבה כשכר עבודתינו. אבל באמת מדת הרחמנות קדמה. ונראה שבאמת תחילה עלה במחשבה היינו במלכות אין סוף ומצד מדת המלכות עלה במחשבה לברא עולם במדת מלכותו שהיא דין, וממילא גם השכר יהיה מצד הדין בלא בושה כלל בחי' צדיק הניזון בזרוע (ברכות יז). אלא שראה שאין העולם מתקיים בדין והקדים מדת הרחמים וכו', נמצא למעשה שמדת הרחמים קודמת למדת הדין, ועל כן אע"פ שמצד מלכותו הדין הוא נורא, אבל כיון שהוא רק לצורך מדת רחמנותו שתתגלה בשלימות, שעל כן הקדימה למדת הדין, על כן בהכרח שמדת הרחמים גוברת על מדת הדין.

וראה דומה לזה בתורה קטו שהקב"ה אוהב משפט, דהיינו מצד רצונו לגלות מדת מלכותו, מאידך הקב"ה אוהב את ישראל, מצד רצונו לגלות מדת רחמנותו כנ"ל. ואת מדת טובו ורחמנותו השלימה מגלים רק ישראל ע"י קיום המצוות. ועל כן גם שהקב"ה עושה לאדם מניעות בעבודת ה' מצד שהדין, בהכרח שהוא מסתתר בתוך המניעות, מצד רחמנותו לסייע לו להתגבר עליהן.

ובזה נראה לבאר מה שאמר בתורה מח תניא שהעולם הוא גשר צר מאד מאד והעיקר לא להתפחד כלל. והטעם נ"ל כנ"ל, כי באמת מצד מדת מלכותו ית', ראוי מאד לפחד, אלא שהפחד גורם ליפול מהגשר, לכן צריך לסמוך על רחמנותו. אבל באמת הוא גשר צר מאד מאד, מצד אחד לא לסמוך יותר מדאי על רחמנותו, ומצד שני לא להתפחד יותר מדאי ממדת מלכותו.

מ * ישעיהו סא ח, תהלים לו כה. עיין גם שם צט ד'

מג ישעיה פרק סא (ח) כי אני ידוד אהב משפט שנא ג'ל בעולה ונתתי פעלתם באמת וברית עולם אכרות להם:

תהילים פרק לז (כח) כי ידוד אהב משפט ולא יעזב את חסידיו לעולם נשמרו וזרע רשעים נכרת:

רד"ק (כח) כי ה' אוהב משפט, והמשפט הוא מעשה הישר. ולא יעזב את חסידיו, ומי שיעשה דבריו במשפט לא יעזבוהו. לעולם נשמרו, כלומר, לא יסלק שמירתו מהם, אלא דבקה בהם שמירתו תמיד. וזרע רשעים, ולא כן זרע רשעים, כי הוא נכרת, בבוא יומו. ואמר זרע, כי בהכרתם יכרת זרעם עמהם. ואמר חסידיו אחר שאמר משפט, והחסד גדול מהמשפט כי הוא לפני משורת הדין, לפי שכשירגיל אדם את עצמו במעשה הישר והמשפט לא יטה מקו האמת, ועל כל פנים יבוא למדת החסידות, שהיא גמילות הטובה אף למי שלא נתחייב לו:

תהילים פרק צט (ד) ועו מלך משפט אהב אתה פוננת מישרים משפט וצדקה בייעקב אתה עשית:

מלבי"ם (ד) ועו - (מדרגה ב') בעת שכוננת עז מלך אשר משפט אהב על המישרים - בעת שאינך רם על העמים בלתי משגיח, רק אתה דומה כשופט המנהיג הכל במשפט ע"פ הדין, ודומה כמלך האוהב משפט שכנו עזו על המישרים שיתנהג הכל לפי חקות הישר, עד שהמערכה שהוא כסא ה' מכוננת על המישרים לפעול כפי הישר והצדק, כפי שכנו אותה המלך העליון האוהב משפט, זה יהיה בהנהגת העבו"ם שיתנהגו עפ"י המערכה, שכב"ז יהיה הנהגת המערכה כפי הגמול והעונש, משפט וצדקה ביעקב אתה עשית - אולם ביעקב יהיה

לבחון עד כמה באמת הוא רוצה ועד כמה מוכן להמתין עד שיפשיט את הבגדים הצואים של מדותיו תאוותיו והרגליו הרעים ויהיה זך וזכאי לבוא לפני המלך שלא בלבוש שק. אבל אהבתו לעם ישראל היא מצד שרש נשמתו, שכל אחד מישראל אפילו פושעי ישראל/מ¹⁰ מצד שרש נשמתו הוא קדש קדשים, חלק אלוך ממעל, ובעבורו נבראה כל הבריאה, כמחז"ל ישראל עלה במחשבה תחילה/מ¹¹, ומצד זה הקב"ה רוצה שלא ידח ממנו נדח רוצה שכל ישראל איך שהם והיכן שהן יהיו דבקים בו בלא מניעות כלל.

ועל כן אם אהבת המשפט ואהבת ישראל היו שוין אצלו, אזי מי שרוצה לילך בדרכי ה' היה צריך לעמוד בניסיון ועד שלא יהיה נקי וזך לא יקבל סיעתא דשמיא.

אך אהבתו שהוא אוהב את ישראל, היא גדולה יותר מהאהבה שהוא אוהב את המשפט (מח)/מ¹². וע"כ כשהמדת הדין מקטרג על מי שאינו ראוי להתקרב להש"י, לבלי להניחו ליכנוס לדרך החיים להתקרב לצדיק האמת/מ¹³ ולדרך האמת. דהיינו שמי שלא ראוי להתקרב להקב"ה אזי מדת הדין מונעת ממנו להתקרב לצדיק ולדרך האמת. כי רק ע"י הצדיק אפשר להתקרב להקב"ה כראוי.

והש"י הוא אוהב משפט, כמבואר בריש עץ חיים שברא את העולם לגלות מדת מלכותו/מ¹⁴ וכתיב (משלי כט) מלך במשפט יעמיד ארץ, ע"כ הוא ית' מוכרח כביכול להסכים להזמין לו מניעות למונעו מדרך החיים, כפי הראוי לו לפי מעשיו הרעים ע"פ הדין והמשפט. כי הוא ית' אינו יכול לדחות את הדין, כי הוא ית' אוהב משפט כנ"ל.

אך מאחר שבאמת הוא ית' אוהב ישראל, ואותה האהבה של ישראל היא גדולה יותר מהאהבה של המשפט כנ"ל, מה עושה הש"י כי הוא מוכרח כביכול להסכים על המניעות

הנהגה אחרת מעולה ממנו, כי הם לא יתנהגו באמצעות המערכה רק אתה בעצמך עשית בו משפט וצדקה. המשפט הוא מה שיתן כפי הגמול, והצדקה הוא מה שיתן כפי הצדקה העליונה שהיא תתן בחסד מצד צדקת אלהים יותר מן הראוי כפי המעשה, ובעת שיתנהג עם כלל העולם במישרים יתנהג עם יעקב במדרגה יותר גדולה שהיא הנהגה מורכבת ממשפט וצדקה, והיא הנהגה נסיית פלאיית לפי הגמול הפרטי שהוא המשפט, ולפי חסד אלהים באהבה מיוחדת שהיא הצדקה שיעשה להם נסוים נסתרים, אז.

¹⁰ בתהלים לו תביל ה' אוהב משפט ולא יעזב את חסדיו. ועיין מלאכי א' ב'

¹¹ **מלאכי פרק א (ב) אהבתי אתכם אמר ידוד ואמרתיכם במה אהבתנו הלוא אה עשו ליעקב נאם ידוד ואהב את יעקב:** (ג) ואת עשו שנאתי ואשים את הריו שממה ואת נהלתו לתנות מדרך:

מלבי"ם (ב) אהבתי אתכם – מפני שיש לה' אהבה קדומה אל ישראל מצד אהבת אבותיהם, הודיע להם שעקר האהבה היא מה שאוהב אותם ביחוד מבלי השקף על האהבה הקדומה, שהיא אינה מתיחסת אליהם רק אל אבותיהם, אבל אני אהבתי אתכם בעצמכם, ואמרתם במה אהבתנו – מי ירעו שהאהבה היא מיוחסת אלינו בעצמנו, ובמה יודע אפוא שאינו בעבור אהבת האבות הקדומה, ע"ז משיב הלא אח עשו ליעקב ואהב את יעקב – ואם האהבה היא רק בעבור האבות הלא יש חלק גם לעשו באהבה זו ומדוע אוהב רק את יעקב, ולכל יאמרו שהאהבה היא משני הפנים יחד, שאוהב אותם בעצמם מצד מעשיהם עם צירוף מעשה אבותיהם ואהבתם, ועדיין לא תתיחס אליהם לבד רק אליהם בצירוף אהבת אבותיהם, ע"ז משיב הלא.

אבן עזרא (ב) אהבתי – הטעם בני אב א' אחים היו עשו ויעקב ואני נשבעתי כי בריתי אקים את יצחק ואני אהבתי יעקב ונתתי לו ארץ כנען שנשבעתי לאבותיו לתת לזרעם וגרשתי עשו מארץ השם ונתתי לו הר שעיר בעבור כבוד אביו ובעבור רשעו שמתו הריו שממה וכן קראו גבול רשעה והנה אתם בני יעקב הנה שבתם אל ארץ הברית:

¹² **ראה תורה יד אות ג' – גם הפושעי ישראל, כל זמן ששם ישראל נקרא עליו (פי נקרא פושעי ישראל, נמצא ששם ישראל נקרא על כל פנים עליו עדין, מאחר שנקרא פושעי ישראל), אף על פי שחטא, ישראל הוא (סנהדרין מד.), יש לו אחיזה ושרש במחשבה עליונה, ועל ידי ההתנוצצות התנוצץ גם שרש נשמתו בין שאר השרשים, ומגיע הארה לזה הפושעי ישראל משרש נשמתו, ועל ידי הארה הזאת חוזר בתשובה:**

¹³ **ראה תורה יז אות א' – פי כל העולם כלו לא נברא אלא בשביל ישראל, כמו שאמרו: בראשית בשביל ישראל, שנקרא ראשית (א). פי ישראל עלה במחשבה תחלה' (ב), דהיינו שהשם יתברך צפה ההתפארות והשעשועים שיקבל מישראל, כמו שכתוב (ישעיהו מ"ט): "ישראל אשר בך אתפאר", ובשביל זה ברא את כל העולם. נמצא, שכל העולם כלו נברא רק בשביל ההתפארות שיתפאר בישראל, וזה היה כלל הבריאה, דהיינו שכלל הבריאה היה בשביל כלל ההתפארות שיקבל מישראל:**

¹⁴ עיין זוהר אמור דף צט: [ע"ש ברע"מ]

¹⁵ **זוהר רעיא מוהימנא פרשת אמור דף צט: – יומא דר"ה איהו יומא דדינא ומלכא יתיב בכרסייא דדינא סנטירא קא אתי ופתי פתחא דמלכא ותבע דינא, ואף על גב דקודשא בריך הוא רחים ליה לדינא כמא דאת אמר (ישעיה טא) כי אני יי אוהב משפט, נצח רחמי דבני לרחמי דדינא, ובשעתא דסנטירא קם למטען מלין עלייהו, פקיד למתקע בשופר בגין לאתערא רחמי מתתא לעילא.**

¹⁶ מתוצו – להשי"ת

¹⁷ **תורה מו תנינא – ...ודע, שהמניעות שיש לכל אחד לעבודת הבורא יתברך שמו, גוון לנסע להצדיק האמת וכיוצא, ולכל אחד ואחד נדמה לו, שהמניעות שלו גדולים יותר משל חברו, וקשה לעמד בהם:**

¹⁸ **הובא בריש תורה מט – [א] פי קדם הבריאה היה אור הקדוש ברוך הוא אין סוף. ורצה הקדוש ברוך הוא שיתגלה מלכותו, ואין מלך בלא עם, והצריך לברא בני אדם, שיקבלו על מלכותו. והתגלות מלכותו אי אפשר להשיג אלא על ידי המדות, שעל ידי המדות משיגין אלקותו, וידועין שיש אדון מושל ומנהיג:**

למונעו מן האמת, מחמת הדין והמשפט שעליו, כי הוא אוהב משפט כנ"ל. אבל אעפ"כ באמת לאמתו רצונו וחפצו ית', שאעפ"כ יתקרב האדם אליו ית', כי הוא אוהב ישראל יותר מהמשפט כנ"ל. ע"כ, הש"י נותן רשות להזמין לו מניעות, אבל הוא ית' בעצמו מסתיר א"ע כביכול בתוך המניעות. ומי שהוא בר דעת שאהבת ה' שלו מתגברת על מניעות המח והדמיונות ומבין שהערפל הוא רק נסיון שהקב"ה מוכרח מצד הדין להרחיקו אבל באמת אוהב אותו מאד ורוצה שיתקרב אליו בכל כוחו בכל יכולתו, בבחי' אלי קורא משעיר דהיינו אפילו למי שנפל לכפירות גדולות וטומאת שעיר ויון, הקב"ה אוהב אותו רוצה שיתגבר ויבוא אליו, אזי משבר את כל המניעות ואזי יכול למצוא את הש"י בתוך המניעות בעצמן.

כי באמת אין שום מניעה בעולם כלל [א"י] כמו שאמר הבעש"ט/ט"ו הכל רק אחיזת עינים, כי בתוקף המניעות בעצמן נסתר הש"י, ועל ידי המניעות בעצמן דייקא יכולין להתקרב להש"י, כי שם נסתר הוא ית' כנ"ל אם יתבונן היטב ימצא רמזים גם בתוקף ההסתרה עד כמה הקב"ה רוצה בו. ובחוש רואים שאפילו רחוקים מאד מיהדות ואפילו השקועים בכפירה והטומאה, ברגע של נסיון קשה צועקים לה' באמת, ומיד זוכים לניסים גלויים כמו לגדולי הצדיקים.

וזוהו ומשה נגש אל הערפל שהוא המניעה כי שם האלקים כנ"ל וממנו צריך ללמוד ולדעת שכל המניעות הן מניעות המח חוסר דעת, וכל מי שמתגבר על המניעות המח ונגש אל הערפל יכול למצא שם את האלקים כנ"ל:

אע"פ שרבנו פתח את התורה במי שהוא הולך בגשמיות כל ימיו ואח"כ נתלהב וכו', נראה פשוט שהכוונה גם למי שהלך בדרכי ה' ואח"כ נתלהב ורוצה לעלות מדרגה בדרכי ה', כי גשמיות היא עניין יחסי וכל מדרגה היא בחי' גשמיות ביחס למדרגה שמעליה, כמבואר בהרבה תורות שגם בכל עלית מדרגה יש קטרוג ומניעות המח

⁸² עיין לקמן תורה טו תנינא ובעש"ט עה"ת וילך את ה'

⁸¹ תורה טו תנינא – דע, שְׁלֵכַל אֶחָד אֵין לוֹ מְנִיעוֹת רַק כְּפִי כַחוֹ, כְּפִי מַה שְׁיִכּוֹל לְשֵׂאת וְלַעֲמֹד בָּהֶם אִם יִרְצֶה. וּבְאֵמַת אֵין שׁוּם מְנִיעָה, כִּי גַם בְּהִמְנִיעָה בְּעֶצְמָה מְלַבֵּשׁ שֵׁם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְכַמְבָּאָר בְּמִקּוֹם אַחַר (בְּלִקוּטֵי א' סִימָן קטו). וְהִמְנִיעָה הַגְּדוּלָה שְׂבָכַל הַמְנִיעוֹת הִיא מְנִיעַת הַמַּח, דְּהֵינּוּ מַה שְׂמַחוּ וְלָבוּ חִלּוּקִים מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אוֹ מֵהַצְּדִיק, כִּי אִפְלוּ בְּשִׁמְשׁוֹר הַמְנִיעוֹת שֵׁישׁ לוֹ לְנִסְע לְהַצְּדִיק הָאֵמַת וְכֵן לְשֵׁם, עִם כָּל זֶה, בְּשִׂמְחוֹ חִלּוּק וְקִשָּׁה לוֹ קִשְׁיוֹת עַל הַצְּדִיק, וְיֵשׁ לוֹ עֲקוּמָמִיּוֹת בְּלָבוּ עַל הַצְּדִיק, זֹאת הַמְנִיעָה מוֹנֵעַ אוֹתוֹ יוֹתֵר מִכָּל הַמְנִיעוֹת.....

⁸² בעל שם טוב פרשת וילך אות ה. ואנכי הסתר אסתיר פני וגו'. והוא לכאורה תמיה גדולה, האיך אפשר שהקב"ה יסתיר פניו מישאל חלילה, ואיך יהיה להם חיות ותקומה חס ושלום, כי זה כל חיותם, אך דהנה⁸³ המשל הוא למלך שעשה כמה מחיצות באחיזת עינים לפני היכלו שלא יוכלו לכנוס אליו, ונסתתר שם, ועשה חומות ואש ונהרות, הכל באחיזת עינים, לפני בניו, והנה מי שהיה חכם נתן לב לדבר, איך אפשר שאביו הרחמן לא יתרוצה להראות פניו לבניו ידידיו, אין זה כי אם אחיזת עינים, שהאב רוצה לנסות אם ישתדל הבן לבוא אליו, ובאמת אין שום הסתרה, והנה מיד כשמסר נפשו לילך בנהר, נסתר אחיזת עינים ועבר בו, וכן בכל המחיצות, עד שבא להיכל המלך, ויש טפש שירא להתחיל לעבור המחיצות, ויש שעובר המים וחוזר מפני החומות ומפני האש, והנמשל ידוע: והנה מי שמוסר נפשו ועובר בכל המחיצות, ודוחק עצמו עד שבא אל המלך, אז יבוא למעלה יותר גדול מקודם, וזהו אנכי ארד עמך (בראשית מ"ו, ד'), היינו כשתתן לב ותבין שאפילו בירידה יש גם כן אנכי היינו ההסתרה שנסתרת עצמי ממך הוא גם כן לטובתך, אז ואנכי אעלך גם עלה, היינו שתזכה למעלה יתירה וזהו גם עלה, והבן: וזהו ה' ההולך עמך תמיד, הן בירידה והן בעלייה, אז לא ירפך ולא יעזובך, ותרגמו לא ישקינך ולא ירחינך, היינו אפילו כשנסתרת לפעמים, מכל מקום לא להרחיק ממך הוא כנ"ל, והוא שמרמוז כאן ואנכי הסתר, היינו כשתתן לב להבין שאנכי הוא בהסתרה וכו': (דגל מחנה אפרים פרשת וילך)

מקור מים חיים דברים פרשת וילך הערה א – והגם שכאן לא הזכיר מפורש במשל זה שהוא מהבעש"ט ז"ל אבל בהפטרות תבוא כתב מפורש שהוא מן הבעל שם טוב ז"ע, והעתיקו שם באריכות גדול עיין שם, והעתיקתי לשונו בפנים באות שאחר זה הוא אות ו'. ובספר בן פורת יוסף דף קכ"ו ע"ד הביא גם כן משל זה בקיצור וזה לשונו, משל למלך שרצה שיהיה לבנו תענוג מה שאין כן בדבר תמיד (עיין לעיל פרשת נח אות י' ושם בעמוד התפילה אות ק"ז) ועשה עשר חומות על פי אחיזת עינים וכו', ובן המלך סבר וכו', ואחר כך נודע לו שאין דבר רע כלל, עד כאן לשונו. וכבר העירותי לעיל פרשת יתרו בהגה ט' כי כנראה שעירבבו המדפיסים את ההעתיקה מכתב היד, במה שהדפיסו דיבור זה יחד עם שאלת הפילוסוף בלי נקודות הפסק ביניהם כדי שיהיה נראה שהוא דיבור אחד, ובאמת הם דיבורים נפרדים לא קרב זה אל זה: ועוד שם בספר בן פורת יוסף בדרוש לשבת הגדול תקב"ה, דף קי"א ע"א וזה לשונו, דשמעתי משל ממורי זלה"ה, משל שהיה מלך אחד שעשה כמה מחיצות וחומות זו לפניו זו, על פי אחיזת עינים, שהיו מסבין את המלך, ובכל שערי החומות צוה לפזר ממון, ויותר שהיה החומה לפניו, פיזרו הן יותר כדי לראות זריזות וחשק בני המדינה, איך כל אחד מתחוק ומזרו עצמו לבוא אל המלך, ויש שחזרו אחר שקבלו ממון בשערי המלך, ויש שחזרו בשער השני ויש בשלישי וכו', ומעט מזער שלא נכנס בלבם חשק הגשמי לאסוף הון, כי אם לבוא אל המלך, ואחר כמה טרחות שבאו אל המלך ראו שאין שום חומה ומחיצה, כי אם אחיזת עינים וכו', והנמשל מובן שהמלך הגדול הגבור והנורא מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא מסתתר בכמה מחיצות וחומות של ברזל, כמו שאמרו בש"ס (ברכות ל"ב ב) מיום שחרב בית המקדש וכו', והמחיצות הוא מחשבות זרות וביטול תורה ותפילה, כמו שכתוב בזהר (עיין ח"ג קכ"ג א) כי הטוב הגנוז מסבב אותו החושך והקליפות יעוין שם, אמנם אנשי דעת היודעים שכל מחיצות וחומות ברזל וכל לבושין וכיסוין הוא עצם מעצמותו יתברך שמו, דלית אתר פנוי מיניה, אם כן אין זה ההסתרות אצלו, כמו שכתבתי במקום אחר (עיין לעיל פרשת נח בעמוד התפילה אות קי"א) ביאור אלופינו מסובלים (תהלים קמ"ד, י"ד) כשיודע שאלופו של עולם הוא בכל מקום אזי טובל הכל וכו', יעוין שם ודברי פי חכם חן, עד כאן לשונו:

וכל הנ"ל, ראה תורה כה¹¹ שבכל פעם שאדם עולה מדרגה מתגברת עליו הקליפה מחדש עד שנדמה לו שהוא בירידה ולא בעליה. וראה תורה מח תנינא¹² שכל התקרבות מעוררת ריחוק. וראה תורה כב סוד ירידה תכלית העליה, ובתורה כ' כיצד זוכים לעלות מדרגה לדרגה, ובענין זה ראה גם תורה נט תנינא ההבדל בזה בין צדיק לבעל תשובה ועיין בזה ביאורו של באיבי הנחל¹³ שמבאר באריכות את כל העניין עפי" התורות הנ"ל והתורה שלנו. ומבאר שבח' משה נגש אל הערפל אצלנו היא בח' הבחי' שבין המצוות הנזכר בתורה כב ותורה נט תנינא. וראה לעיל שהקשינו מדוע רבנו אומר שהעם לא נגש לערפל בגלל חוסר דעת הרי היה אסור להם לעלות בהר, אבל באמת זו הבחי' של בין המצוות, להמתין ולכסוף למדרגה הבאה, ובני ישראל כיון שראו את הערפל לא התקרבו להר ושם נכספו לעלות אלא נשארו י"ב מיל רחוק מזההר היכן שהיו בסוף מתן תורה. (ראה לקמן בהוספות ביאור דברי הבאיבי הנחל)¹⁴

עד כאן ביאור חברותא על תורה קטו

עוד מהבעל שם טוב על התורה בענין שכל המניעות הן אחיזת עינים

בעל שם טוב על התורה פרשת וילך אות ו. שמעתי משל מאדוני אבי זקני זלה"ה, למלך^(א) שעשה מחיצות רבים באחיזת עינים זו לפנים מזו, וגם סיבב בין כותל לכותל נהרות וגם חיילות רבים מבוהלים, וגם דובים ואריות, ושאר חיות

¹¹ ראה סוף תורה כה בהשמטות – (שיקף לאות ב' ג'): מבאר שם, שבשארם נעתיק ממדרגה למדרגה, אז צריך לו לילך דרך אלו הדמיונות כדי להגיע אל הקדשה. ותקף בשעולה להמדרגה השניה, אזי נתעוררין הקלפות שבמדרגה ומסבין אותו, וצריך להכניע אותם מחדש וכו' עין שם. ואף על פי שכבר נשבר הקלפה שבמדרגה העליונה וכו', אף על פי כן בשפנימיות של העליון נעתיק משם וחיזוניות (ופנימיות) התחתון עולה, אזי הקלפה חוזר ונעור וכו' עין שם. ואמר אז בזה הלשון: ובזה טועין החסידים הרבה, שפתאם נדמה להם שפפלו מעבודת ה', ובאמת אין זה נפילה כלל, רק מחמת שצריכין לעלות ממדרגה למדרגה, ואז מתעוררין ומתגברין מחדש הקלפות, שהם התאוות והבלבולים והדמיונות והמחשבות והמניעות כנ"ל, על כן צריכין להתגבר בכל פעם מחדש לחזור ולהכניע ולשבר הקלפות והמניעות וכו' שבכל מדרגה ומדרגה מחדש, אבל באמת אין זה נפילה כלל כנ"ל:

¹² ראה תורה מח תנינא – בשארם נכנס בעבודת השם, אזי הדרך שמראין לו התרחקות. ונדמה לו שמרחיקין אותו מלמעלה, ואין מניחין אותו כלל לנכנס לעבודת השם, ובאמת כל ההתרחקות הוא רק פלו התקרבות. וצריך התחזקות גדול מאד מאד לבלי לפל בדרעתו, חס ושלום, בשרואה שעוברים כמה וכמה ימים ושנים, שהוא מתיגע ביגיעות גדולות בשביל עבודת השם, ועדין הוא רחוק מאד, ולא התחיל כלל לנכנס לשערי הקדשה. כי רואה עצמו שהוא מלא עדין עביות וגשמיות והרהורים ובלבולים גדולים, וכל מה שהוא רוצה לעשות בעבודת השם איזה דבר שבקדשה, אין מניחין אותו. ונדמה לו כאלו אין השם יתברך מסתכל עליו כלל, ואין רוצה כלל בעבודתו, מחמת שהוא רואה שהוא צועק בכל פעם ומתחנן ומתנפל לפניו יתברך שיעזרהו בעבודתו, ואף על פי כן עדין הוא רחוק מאד מאד. על כן נדמה לו כאלו אין השם יתברך מסתכל עליו כלל ואין פונה אליו כלל, כי הוא יתברך אין רוצה בו כלל. הן על כל אלה וכיוצא בזה צריך התחזקות גדול, לחזק עצמו מאד מאד, ולבלי להסתכל על כל זה כלל. כי באמת כל ההתרחקות הוא רק פלו התקרבות כנ"ל: וכל הנ"ל עבר על כל הצדיקים, כאשר שמענו מפייהם בפרוש, שנדמה להם, שהשם יתברך אין מסתכל ופונה אליהם כלל, מחמת שראו שזה זמן רב, שהם מבקשים ויגיעים ועושים ועובדים עבודת השם יתברך, ועדין הם רחוקים מאד מאד, ואילו לא היו מחזיקים עצמן מאד לבלי להסתכל על זה, היו נשארים במקומם הראשון, ולא היו זוכים למה שזכו:

והכלל, אהובי אחי, חזק ואמץ מאד, ואחז עצמך בכל הכחות לשאר קים בעבודתך, ואל תחוש ואל תסתכל כלל על כל הנ"ל או פיוצא בזה. ואם אתה רחוק מאד מאד ממנו יתברך, ונדמה לך, שאתה פוגם בכל שעה ממש נגדו יתברך, עם כל זה בנגד זה תדע, שאיש בזה שהוא מגשם כל כך על תנועה ותנועה, שהוא מנתק עצמו מעט מעט מן גשמיותו ופונה להשם יתברך היא גדולה ויקרה מאד מאד, ואפלו נקדה קטנה מאד, שהוא נעתיק מגשמיותו אליו יתברך. הוא רץ בזה כמה וכמה אלפים פרסאות בעולמות עליונים....

¹³ עיין באיבי הנחל על תורה כ' בסופו משמע שזה בחי' העבודה שבין המצוות שבתורה נט תנינא ובחי' השגת הנשטע שבתורה כב.

¹⁴ על פי הבאיבי הנחל בתורה כ' נראה ממה שדייקא משה נגש לערפל, משמע שניגש כצדיק ולא כבע"ת, דהיינו שמעלתו שניגש לערפל גמור, ולא לערפל שנעשה על מה שכבר ראה, כמו אצל בעל תשובה שהראו לו והעלימו ממנו, כתינוק שמראים וחוטפים, וכמו המשנה למלך, וזה דייקא מעלת הצדיק על בעל תשובה, לא שאין לו יצה"ר, שהרי גם למלאך אין ואעפ"כ נחשב לבע"ת בענין זה, אלא מעלת הצדיק היא שהיה לו יצה"ר ושיבר אותו, ועי"ז נעשה רואה אור בחושך, דהיינו שנעשה לו בטחון ברור שהמניעה היא רק אחיזת עינים, וזה מעלת משה רבנו. והיא העבודה שבין המצוות כמבואר בתורה נט תנינא, והיא בחי' השגת הנשטע קודם לנעשה המבואר בתורה כב אות י'. (ראה לקמן בהוספות ביאור לביאור הבאיבי הנחל)

¹⁵ מקור מים חיים פרשת וילך הערה ג – ובספר בן פורת יוסף דף ע' ע"ג וזה לשונו, שמעתי ממורי זלה"ה משל שאמר קודם תקיעת שופר, שהיה מלך אחד חכם גדול ועשה באחיזת עינים חומות ומגדלים ושערים, וצוה שילכו אצלו דרך השערים והמגדלים, וצוה לפור בכל שער ושער אוצרות המלך, ויש שהלך עד שער אחד וחזר, ויש וכו', עד שבנו ידידו התאמץ מאוד שילך אל אביו המלך, אז ראה שאין שום מחיצה מפסיק בינו לבין אביו, כי הכל היה אחיזת עינים, והנמשל מובן ודברי פי חכם חן, עד כאן לשונו:

והנה לעיל פרשת נח בעמוד התפילה בהגה פ"ג העתקתי מספר אוצר החיים פרשת נשא מצוה סס"ג דבריו הקדושים במשל זה ומליצה זו, ועיין עוד באוצר החיים פרשת חוקת דף קמ"ג ע"ג שהעתיק גם כן ביחד המשל עם הנמשל, וזה לשונו, שמעתי ממורי משל קודם תקיעת שופר, מלך אחד עשה כמה מחיצות וחומות ברזל סביבו זה לפנים מזה, וגם חיילות רבות דובים ואריות, בכדי שייראו מגשת אליו, וכל מה שעוברין חומה אחת מפוזין הרבה הון רב, מריוגות גדולות עצומות השגת רוח הקודש והשגת רוי תורה, והכסיל סובר שדי לו בזה, ולמה לו למסור נפשו לעבור עוד חומות עצומות, אשר על כל חומה מינינים הרבה יותר מן הראשונה, ויש חזר בשני ויש שעמד בשלישי, אבל בן המלך ברא דמלכא קדישא מעיו המו אל אביו, ובן המלך כשרואה כמה חומות ומחיצות ונהרות ודובים וחיות רעות

מסבבים המלך, אמר מה זה מלך רחמן תסתיר עצמך בהסתרות כאלה, וצועק ובוכה אלי אלי למה עזבתני, וכל ההון יקר משליך לארץ, כי כל הונו ורכושו הוא לראות פני המלך, וכשבא לפני אביו אמר מה זה אבי שהסתרת בכמה מחיצות של ברזל, מחשבות רעות ופניות, שכל אחד מחיצה של ברזל, מדוע דרך רשעים צלחה, כל עוד שמרשע יותר מצליח יותר, ואביוני עמך דוים וסחופים יורדים, ובאמת מי שיש בו דעת יודע ורואה ה' הצדיק צדיק וישר הוא, הכל בהשגחה לטוב, ומאיר בהארה נפלאה לא יכיליהו הרעיון, מתוק מדבש לדורשי יחודך בהרחבת הדעת, וכל היסורין שעוברין עליו טובים הם בהירים הם, כי לית אתר פנוי מיניה, ובידיעה זאת יתפרדו כל פועלי און, ואין שם מחיצה אלא הכל גנות ופרדסים, משוררים עומדים ומזמרים לפני המלך, וכשבא למדריגת אין אפר נשפין כל מחיצות ברזל, ומה שהיה מטמא ומרחק טהורים מטהר טמאים, כעין תיקון עתיד, רישא דעשו, ראש פתנים אכזר, כמוס עמדי והבן, והכל מתוקן לסעודה, והאילילים כליל יחלוף והכל טוב וטהור, וגר זאב עם כבש, והבן סודות אלו שגיליתי לך ממרן אלוקי ריב"ש זצ"ל, עד כאן לשונו:

ובספר נתיב מצותיך נתיב אמונה שביל ה' אות א' כתב וזה לשונו, עיין דגל וילך, שמעתי משל מאדוני אבי וקני מלך שעשה מחיצות רבות באחיות עינים זו לפני זו, ובין כל מחיצה נהרות וגם חיילות רבים מבהילים, דובים ואריות ונחשים ועקרבים, בכדי שייראו מגשת אליו, ואור פני מלך מאיר בכל העולמות, וזיו ונועם הדרת כבודו מלא את כל הארץ, רק הכתלים והסובבים הם מסתרים את פני המלך והוא באחיות עינים וכרוזים יוצאים מי הוא שיבוא אל המלך ויקבל את פניו ואור הדרת זיו כבודו, יתן לו המלך בתו ועושר וכבוד, ומי הוא שאינו רוצה בזה, רק כשבא לחומה ראשונה, ורואה כמה דברים מבהילים נסוג לבבו אחור, ויש מהם שהולך כמה חומות זו לפני זו, ובין כל חומה וחומה יש שרים רבים ממונים מאת המלך מפזרים ממון רב למי שבא לפניו מן החומה, ולפעמים אחרי ראו שיש לו הון יקר שכבר מצאה ידו, ואוצרות שכיות חמדה, עומד שם ומתעבב בזה, וכשמתגברין עליו הדברים המבהילים נסוג אחור, אף שבאמת הלך כמה חומות ונהרות ואין שם פגע רע, אין שם מים ואין שם חומה, מכל מקום אחר אשר כל חומה וחומה גבוהה ומאויים דלתיים ובריה, כדי להבהיל יותר, וכשרואה הדברים המבהילים נסוג אחור, אבל בן המלך אשר מעיו המו אל אביו, וגם רחמי האב עליו לאור באור פני מלך חיים, ומאור פני מלך מי שזוכה לטעום טעם אור מתיקות ידידות עריבות נועם זיו הדרו, פניו מבהיקים ומאירים, וכשבא לחומות המבהילים והמסתירים, בוכה ומתחנן אבי הרחמן, מלך רחמן כמותך תסתיר עצמך בהסתרות כאלו, ואני אנה אני בא, וצועק ובוכה, וכל העושר והכבוד שמפזרין מואס בהם, כי עיקר המייתו לזכות לקבל זיו ונועם הדרת אביו הרחמן, ובכח לבבו הנשבר לאלף שברים מהמכות של האימות והדברים המבהילים, מוסר עצמו בכח לדלג על החומות ונהרות ומפור כל הונו עד שנעשה אין ממש, אלא בלתי לקבלת אור פני המלך לבדו, מאהבת המלך ומתשוקתו לשורשו לאביו הרחמן, וכשבא לפני אביו הסיר אביו אחיות עינים הללו, ואומר לו בני ראה מן סוף העולם ועד סופו, וירא כי אין שם לא מסך ולא חומה ולא נחשים ועקרבים רק ארץ מישור וגנות ופרדסים, ומשרתי המלך הם כולם, וכולם משוררים ומזמרים למלך הכבוד, ואין שם דבר רע כלל, והמלך יושב על כסאו והארץ האירה מכבודו, ומרוב שמחה נתבטל לגמרי, ובוכה אבי אב הרחמן האין הסתרת פניך ואתה בעצמך היית שם אתי עמי בכל הצער ובכל הסתרות, ואז נותן לו המלך בתו, ומתנות רבות, ומושל בכל העולם וכל המסכים עוברים, כי אם מעט לפעמים לעתים רחוקים כשהמלך רוצה להעלותו, אבל לא מחיצות עבות ומבהילים כבראשונה, עד כאן לשונו:

ובספר נוצר חסד פרק ד' אות ז' כתב וזה לשונו, כמו שביאר מרן אלוקי הריב"ש זצ"ל, משל למלך שעשה לו מחיצות רבות סביבו, רוח רעש אש מתלקחת כותלים ונהרות דובים ואריות נחשים ועקרבים, וחומות ברזל סביב, והמלך נורא, ואור פניו מאיר בכל העולם וכבודו מלא עולם, רק החומות מסתירים אור פניו, וכרוזים יוצאים כל מי שיבוא לראות המלך יהיה שני למלך ויתן לו בתו לאשה, ומי הוא שאינו רוצה בזה, רק כשבא לחומה, רואה שהוא מאויים גדול ורחב, ונסוג אחור, ויש מהם שגברו על יצרם הרע והלכו חומה הראשונה וכן כמה חומות, ובין חומה לחומה יש שרים רבים מפזרים ממון ועושר הרבה, והוא כיני למדריגות רבות רוח הקודש ושאר מדריגות לפעול ישועות על ישראל, ולפעמים שוטה זה אחר שמצאה ידו כל הון יקר, עומד במקומו בזה ואינו הולך לפני המלך, כי מחמת שכל חומה וחומה שהוא פניו יותר הוא מאויים ביותר, כדי להבהיל יותר שלא יקרב מי שירצה אל המלך, אבל אוהב המלך באמת מניח כל זה, כי לבו הומה לראות פני המלך, ומסכן נפשו בכמה צרות ויסורים, ונכנס לפניו מן כל החומות, ואינו לוקח שוחד מדריגות ופעולות וישועות, כי כל זה כלא נחשב אצלו אלא לבוא באמת לפני המלך, וכשהוא בא לחומות ולנהרות וחיילות ודובים נחשים ועקרבים המבהילים אותו, תמה עצמו מלך רחמן כמותך תסתיר פניך כל כך בהסתרות משונות כאלו, וצועק אלי אלי למה עזבתני, ואני מאמין בך והכל הוא כבודך, ומוסר נפשו ועובר כל אלו החומות והנחשים והעקרבים, והוסר הלבוש, ובא לפני המלך הרחמן ויפול על פניו בוכה ויאמר מה זה המלך הרחמן שהסתרת פניך ממני כל אותן הזמנים, והעמדת נגדך כל כך מסכים המסתירים אותך, מבהילים כל רואה אותם, וכמעט אשר אבדתי, ויאמר המלך ראה אוהבי לחוץ, וירא והנה אין שם חומה ולא מסך מברזל, רק ארץ מישור גנות ופרדסים וכל מיני עונג, ומשרתי המלך עומדים בלבושי יקר וכל מיני כלי זמר והמלך יושב, והארץ האירה מכבודו, ואין שום דבר רע בעולם, רק ממש מלא כל הארץ מכבודו, וכל בחינות הרע והמסכים והנחשים, הכל באחיות עינים, ואין שום מסך כלל, והמלך נתן לו בתו וכתר על ראש אוהבו, ונתן מהודו עליו, צדיק גזר והקב"ה מקיים הדיבור בעלמא כמו לרבי שמעון בן יוחאי, וכל המשל מובן מעצמו:

ובספר זוהר חי על זוה"ק פקודי דף רמ"ב והוא בדף רמ"ו ע"א כתב וזה לשונו, ודע שיש ארבע עולמות אצילות בריאה יצירה עשיה בקדושה, חיים וקיימים באור אין סוף המחיה אותם בכל רגע, וקודם צריכין להקדים הקדמות מן אור צח אור שבעת הימים הריב"ש בן שרה, כי הנה החושך יכסה ארץ, מלך נורא עשה סביבו מחיצות רבות ונהרות רבות וחיילות מובהלים וחיות זורקין אש ואבני קלע לבל יקרב למלך בנקל מאן הדוא, והמלך נורא, ומאתו ומאור פניו המאיר דרך המחיצות, חיים כל העולמות כל אחד לפי מה שהוא, אלא שהוא בהסתרה גדולה, וכל אחד לפי מעשיו כך חיותו ואורו, עד שמגודל המחיצות והסתרות פניו, נמצאו רשעים שאומרים מי רואנו ומי יודענו, ומכעיסים למלך, ועוברים על דבריו ביד רמה, והמלך הוא מלך עלוב ועניו, שומע ורואה ושותק, עד בא יום הדין והזמן להנקם מן עושי רשעה, וכרוזים יוצאים, יש מעט שקרובים אל המלך ושומעים, ויש שמרגישים בלב כרוזי המלך, מאן הוא דבעי למיחזי ביקרא דמלכא, ומאן הוא שרוצה לקבל מאור פני מלך בעצמו שפע רב ואור וחיות ושמוחה מתוקים מנופת צוף, עושר וכבוד והון יקר, ויהיה מאוהבי המלך ושריו הגדולים, ומי הוא טפש שלא ירצה זה, ויש מי שאינו חושש לכבוד המלך אלא הכל לכבוד עצמו, אזי מתחיל לכנוס בחזרי המלך, וכשרואה הדברים המבהילים ומחיצות נוראות נסוג אחור, והולך אחרי שרירות לבו הרע, עד שיבוא יום הנקמה לנקום ממנו נקמת עולם, ויש שלבו הומה אחרי המלך, ומתשוקת לבו מוסר את עצמו ודוחק ונכנס ועובר ארצה מחיצות, ובין כל המחיצות יש שרים מפזרים הון יקר לפי כבוד הנכנסים, מדריגות גדולות והרחבה והשגה, ויש טפש שוכר שכבר יש אצלו כל הון יקר, ואינו רוצה למסור עצמו בטיחה לכנוס לפני ולפנים באמת לקבל הארת פני המלך, וכבודו ויקורו הרב לראות ולשמוח, וכיון שכל חומה פנימית מאוימת ביותר ומבוהלת מאד, נסוג אחור, ודי לו בזה שהשיג, וקדוש יקרא לו גם על זה, אבל ברא דמלכא מפור כל זה ההון, ואינו לוקח לעצמו כלום, אבל לבו הומה אחרי אביו, וסובל יסורים מרים מן אותן מחיצות המבהילות ומן הנחשים שרפים מדברין עליו ומצערין אותו, ועושיין אותו כעפר לודש בפייהם וברום לבבם, עד שלולא ה' יתברך מאיר מאורו עליו בהסתרה, היה כבר נופל חלילה לבאר שחת, וכל

מבוהלים, בכדי שייראו מגשת אליו ולא כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול, והמלך הוא נורא ומלכותו בכל משלה, ואור פני המלך מאיר בכל העולמות וכבודו מלא את הארץ, רק הכתלים והסובבים הם המסתירים את פני המלך, והוא באחיות עינים, וכרוזים יוצאים כל מי שיבוא אל המלך יתן לו המלך עושר וכבוד ויהיה שר אצלו עומד בהיכלו, ומי הוא שאינו רוצה בזה, רק כשבא לחומה ראשונה ורואה כמה אורכה וגובהה, ושאר דברים המבהלים לבבות בני אדם נסוג לבבו אחור, ויש מהם שהולך כמה חומות זו לפנים מזו, ושם יש שרים נכבדים ממונים מאת המלך, מפוזרים ממון רב לבוא לפנים מן החומות, ולפעמים אחרי ראו שיש לו כל הון יקר וכביר מצאה ידו ואוצרות ממון, נסוג אחור, אף על פי שראה כבר שהלך כמה חומות ונהרות, ואין שם פגע רע ואין מים ואין חומה, מכל מקום אחר אשר כל חומה וחומה גבוהה ורחבה מראשונה ואיננה כדי להבהיל יותר שלא יקרב מי שירצה אל המלך, אבל לבן המלך אשר מעיו המו אל אביו, וגם רחמי אב על הבן, לקרב אותו לאור פניו, אשר באור פני מלך חיים נצחיים תמיד, ומאור פני המלך מי שזוכה לראותו את זיו פניו מבהיקים ומאירים בכל העולם, וממנו יגורו כל יושבי תבל ושוכני ארץ, כמו בפני המלך בעצמו ורשות בידו להמית ולהחיות, לאסור מלכיהם בויקים ולפתוח ולהוציא אסירים חפשי בכח אור פני המלך, ובודאי בן המלך כח האב בבנו בחכמה, וכשבא לחומות ולהנהרות וחיילות ודובים וכל המבהילים ומסתירים את פני המלך, תמה עצמו למאוד, מה זה מלך רחמן כמותך כרחם אב על בנים, תסתיר עצמך בהסתרות כאלו, ואנה אני בא, וצועק אלי אלי למה עזבתני, ובכח לבבו הנשבר והבוהר לבוא אל אביו, מוסר עצמו ודוחק עצמו בכוחו, לדלג על החומות ונהרות, ומפור כל הונו לחיילות הסובבים שמה, ובראות אביו געגועיו ומסירות נפשו, ושועותיו עלה באוני המלך, והסיר האחיות עינים הללו, וירא כי אין שם חומה ולא שום מסך מבדיל, רק ארץ מישור וגנות ופרדסים, והכלי עונג ומשרתי המלך עומדים בלבושי יקר, וכל מיני מזמרים עומדים, והמלך יושב על כסא מלכותו, והארץ האירה מכבודו, וירא ויפול על פניו ויאמר אהה אדוני המלך ומלכי מה זאת ומה זה אשר הסתרת פניך ממני, הסתרת פניך הייתי נבהל מחיילותיך ומחומותיך ושאר דברים המבהילים אותי, וכמעט אשר אבדתי, ויאמר המלך קום בני חביבי, ויושט לו שרביט הזהב אשר בידו ויחזקהו וילבישהו הודו ואורו ולבושו וכתרו נתן בראשו ואמר לו לא למענך ועליך עשיתי את כל זאת, רק למען נסותך ולדעת את אשר בלבבך, יראתך אהבתך אלי, ועתה בני אהובי עבור בכל העולם, והנה מהודי נתתי עליך, ואורי על פניך מאירים, ולבושי תלביש, וכתר יתן בראשך למען דעת כל עמי הארץ כי בני אתה, והסתרות ופחדים, הכל אשר ראית, המה כדי שלא יקרבו אלי שונאיך, אשר אינם רוצים בטובתך והמגדילים עליך והמלשינים עליך, ואינם רוצים במלכותך, והמה רוצים לירש את מלכותך, כי יודעים הם כל זמן שאתה חי מלכותם לא יכון בידם, לכן אם יבואו לפני ילשינו עליך במעשים הנעורים אשר הלכת עמם ואחרי עצתם בבית המשתה, וכמעט היית בכל רע, לולא שמעת עד כה לעצתם הרעה להדיחך ממני, והם ישלטו במלכותי, ועתה בני אל תירא ואל תחת כי אורך אורי, ומלכותי אשר בכל משלה לך הוא, ולך ישתחוו כולם אחרי שובן אלי, ואחרי ראותי גיעגועך אלי, והם לא יבואו לפני לראות את אור פני, כי לא יוכלו, מפני גודל המחיצות והסובבים והפחדים המבהלים, וכטוב בעיניך תעשה בהם, כל גוי וממלכה אשר לא יעבדוך וצרת עד רדתה, והנמשל מובן: (דגל מחנה אפרים בהפטרות תבוא)

לכן אם יבואו לפני ילשינו עליך במעשים הנעורים אשר הלכת עמם ואחרי עצתם בבית המשתה, וכמעט היית בכל רע, לולא שמעת עד כה לעצתם הרעה להדיחך ממני, והם ישלטו במלכותי, ועתה בני אל תירא ואל תחת כי אורך אורי, ומלכותי אשר בכל משלה לך הוא, ולך ישתחוו כולם אחרי שובן אלי, ואחרי ראותי גיעגועך אלי, והם לא יבואו לפני לראות את אור פני, כי לא יוכלו, מפני גודל המחיצות והסובבים והפחדים המבהלים, וכטוב בעיניך תעשה בהם, כל גוי וממלכה אשר לא יעבדוך וצרת עד רדתה, והנמשל מובן: (דגל מחנה אפרים בהפטרות תבוא)

שם אות ז. בתיקונים (תיקוני הזוהר תיקון כ"ו) אני ה' לא שנית (מלאכי ג', ו') אבל לגבי חייביא אשתני הקדוש ברוך הוא, ואסתתר בכמה לבושי ובכמה כסוין וכו', אמנם כתבתי לקמן דשמעתי ממוריד) שאם ידע האדם שהקב"ה מסתתר שם אין זה הסתרה, כי נתפרדו כל פועלי און, וזהו שאמר ואנכי הסתר אסתיר פני מהם, רצה לומר שיסתיר מהם שלא ידעו שהקב"ה שם בהסתרה זו וכו', וכיוצא בזה שמעתי ממנו כי ראשי תיבות אמר אויב ארדוף וגו' (שמות ט"ו, ט') ראשי תיבות הם ה' אלפי"ן, ששם אלופו של עולם מסתתר בסוד שם סא"ל וכו', ודברי פי חכם חנה: (תולדות יעקב יוסף ריש פרשת בראשית, בן פורת יוסף דף קי"א ע"א)

זה שה' יתברך רואה שלבו שלם עם אלהיו לעשות רצון המלך באמת, עוזר לו ואינו מניחו ליפול כלל, ומקרב אותו כל כך באורו המתוק אור פני מלך חיים, אחר שסבל כמה יסורים ונסיונות וקיבל הכל בשמחה באהבת אביו המלך, עד שבא לפני המלך ורואה שם שהוא ממש אֵין אין לו שום שיווי נגד המלך, ואז משתעשע בגנוי המלך, ומוסר לו שרביטו של מלך להיות כמוהו ממש, להדמות אליו בכל דרכיו הישרים, ואז נופל לפני המלך בוכה ומתחנן מה זה מלך רחמן כמותך הסתרת עצמך כל כך ברוב מחיצות מבהילות, נחשים עקרבים מחיצות של אש ושלג ואבני הקלע, ואנה אני בא אצלך כשאצטרך לילך לדרכי הרגילה עלי בהכרח, או אומר לו המלך, בני חביבי פתח עיניך וראה, ורואה שאין שום מחיצה ולא שום מסך מבדיל, רק עבדי המלך עומדים ומשוררים שירה לפני אל רם, והמלך כל הארץ מאירין מאורו אור אין סוף, והכל אור וחיות ואין שום מונע, ואז יוצא ונכנס עייל ונפיק, זכאה מאן דעייל ונפיק (עיין לעיל פרשת לך את ו' ושם בהגה ט') ואין שום רע ולא קליפה, אמר אויב וגו' (שמות ט"ו, ט') חמשה אלפי"ן שגם שם גנוז אלופו של עולם (עיין לעיל בפרשת בשלח אות ט' י"א ולקמן בפרשתינו באות שאחר זה בפנים) וחוף ממנו הכל בטל ומבוטל אין בהם כח, והכל אחיות עינים לנסות בהם הבריות ודי בזה, עד כאן לשונו:

ושם בזוהר חי פרשת בראשית דף פ"ו ע"ב ששייך על הזוהר דף כ"ב ע"ב הביא גם כן ענין זה וזה לשונו, וכמו שאמר מרן משל קודם התקיעות מובא בספר דגל, מלך איום ונורא עשה מחיצות רבות מבהילות, וחיות מבהלים יסובבוהו, וכרוז יוצא כל מי שיבוא אל המלך יעשרנו גדול ואחר כך נסוג אחור שלא להתייגע, כי בין כל חומה שרי המלך מפוזרין הון, והטפס לא יראה פני המלך כי אומר די לו בזה, אבל האהוב ובן המלך מוסר נפשו רק לקבל פני המלך באהבה, וכשבא לחומות המבהילים משבר לבו ואומר מה זה מלך רחמן הסתרת פניך כל כך בדברים מבהילים כל כך, ודוחק עצמו ומפזר כל הונו, וכשבא לפני המלך בלב אין ונשבר, וירא בחוף ואין חומה ואין הסתרה ואין שום דבר מונע מעבודת ה' יתברך למי שידוע שבכל הסתרות שם הוא ה' יתברך, ובכל תנועה אלופו של עולם, ידע שאין שום מחיצה ולא הסתרה, הכל משרתי המלך מברכים ומודים לשמו ומסייעין בסיוע גדול למי שרוצה באמת לדבק עצמו בה' יתברך בלב נכנע, וזהו ראו עתה כי אני אני הוא (דברים ל"ב, ל"ט), ואין שום חומה, הכל אני (עיין לעיל פרשת בראשית אות ט"ז ושם בהגה י"ד) בכל הסתרות ובכל השפעות האורות אני אני הוא ולא אחר, עד כאן לשונו:

ביאור עפ"י ביאורו של הבאיבי הנחל

רבנו פתח את התורה במי שהוא הולך בגשמיות כל ימיו, ואחר כך נתלהב ורוצה לילך בדרכי הש"י, אזי מדת הדין מקטרג עליו, ואינו מניח אותו לילך בדרכי הש"י, ומזמין לו מניעה. לכאורה מדבר במי שעתה מתחיל בעבודת ה' אבל באמת ברור שכוונתו לכל עלית מדרגה שצריך כמו להתחיל מחדש ולרגיש המדרגה הקודמת היתה גשמיות ביחס למדרגה הגבוהה ממנה. ועל פי זה מבואר שכוונת רבנו שבכל עליה מדרגה לדרגה מתחילה במניעות שצריך לשבר כדי להעלות למדרגה הבאה. וכעין זה מבואר גם בתורה כ' ובתורה כב ובתורה נט תנינא.

הבאיבי הנחל (רבי ברוך אפרים זצ"ל/ל) בביאורו על תורה כ' מקשה על דברי רבנו שם שמבואר שרק אחרי כל המלחמה הגדולה לבוא לארץ ישראל המבוארת שם בכל התורה רק אז נקרא איש מלחמה, ומקשה שהרי היו צדיקים גדולים מאד שלא הגיעו לארץ ישראל, ומה החילוק בינם לבין אותם שכן הגיעו. ומתריך שזה טמון בביאור סוד ההליכה מדרגא לדרגא תמיד, תמיד דייקא. ובזה מבאר קושיא הנ"ל כי באמת יש מלחמה הרבה יותר קשה שרק לצדיקים גדולים שסיימו את המלחמה הראשונה הנ"ל להם מותר לעסוק בה. ומבאר ביאור נפלא בגזרה שווה דרגא לדרגא שכאן לדרגא שבתורה כב אות י' ובתורה נט תנינא.

- א. הבאיבי הנחל מבאר עפ"י תורה נט תנינא שם מבואר שיש עבודה שבין המצוות שרק על ידה אפשר לילך מדרגה לדרגה באופן של תמיד, והיא שייכת רק לצדיק ולא לבעל תשובה, כי בעל תשובה צריך להתחיל מחדש, וע"כ צריך לרוץ מהר וחייב לדלג על בין המצוות.
- ב. ובזה מבאר הבאיבי הנחל שכיון שבין כל מדרגה למדרגה יש ירידה צורך עליה, הבעל תשובה כיון שמדלג בה וממהר לכן אצלו יש הפסק במהלך, ואילו צדיק שיודע לעבוד את ה' בעבודה של בין המצוות נעשית הירידה חלק מהעליה ואזי הולך תמיד.
- ג. וצ"ע שם בתורה נט מה שכתב שצדיק הוא שהולך כסדר מנעוריו ובע"ת צריך להתחיל מחדש, קשה הרי צדיק הוא הבע"ת האמיתי, כי תמיד מרגיש פושע כלפי מדרגה גבוהה יותר שברצונו להשיג. ועוד הרי צדיק תמיד מתחיל מחדש כמבואר במ"א (תורה רסא ועוד). אבל כוונתו שבע"ת רק בגלל שמדלג על בין המצוות זה נקרא שב"פ מתחיל מחדש. רק לשון רבנו שם שהצדיק הוא שצדיק מנעוריו, קשה לעניין שלנו, כי אצלינו בתורה כ' צדיק הוא מי שהתגבר על המניעות של מוציאי דיבת הארץ.
- ד. עוד מבואר בתורה נט הנ"ל שעבודה זו של צדיק היא בחי' נעשה ונשמע דהיינו תורת ה' ותורתו שבתורה כב אות י'.
- ה. ומבאר הבאיבי הנ"ל שעבודה זו היא בחי' כסופים. הפל"ח ביאר שעבודה זו היא כסופים ומדת אריכות אפיים שלה זוכים רק ע"י א"י כמבואר בתורה קנה. אבל הבאיבי הנחל לא התייחס אלא לכסופים.
- ו. עוד מבאר שאע"פ שאצל בעל תשובה הרע מפריע לו לעבוד בין המצוות אעפ"כ מלאך שאין לו רע כלל, גם הוא רק בחי' בעל תשובה לעניין זה של בין המצוות ולא צדיק.
- ז. עוד מבאר שזה בחי' המבואר בתורה קטו משה נגש אל הערפל ומגלה במניעה עצמה אלוקות ומבאר שזה בחי' המבואר בסוף תורה קפה שהמניעות עושות כלי לקבל את הקדושה.
- ח. נמצא לפ"ז מוכרח שמה שאמר רבנו א"א להיות איש מלחמה ויהודי בלא א"י הכוונה בלי המניעות להגיע לא"י ולא דווקא שנמצא בה כל הזמן. ובזה מבואר כיצד זכה לזה רבינו ע"י שהיה בה רק זמן מועט.
- ט. וא"כ צ"ע מדוע דווקא א"י ולא כל מניעה אחרת. ובפרט כששאל אותו רבינו לאיזה א"י מתכווין אמר לבוא לא"י הגשמית כפשוטו ממש.
- י. ונראה כפי שמבואר בתורה שכיון שא"י היא אחת מג' דברים שנקנה ביסורין לכן דייקא המניעות לבוא אליה הן המניעות שעושות כלי לעבוד את הש"י בין המצוות.
- יא. וכוונת הבאיבי הנחל שצדיק נקרא מי שכבר עבר מניעות ובע"ת נקרא מי שעדיין לא עבר. וזה הכוונה שחור"ל היא מדרגת בעל תשובה כיון שחור"ל נקרא מי שעדיין לא היה בא"י דהיינו שלא עבר מניעות כאלה, הוא עדיין במדרגת חור"ל שאוירה טמא.
- יב. וצ"ע מה שאמר שהכסופים הם בחי' העבודה שבין המצוות לכאורה קשה הרי לבע"ת תשובה יש בוודאי הרבה כסופין ורק ע"י יכול לשוב ולהחזיק מעמד בכל ימי ההמתן הארוכים כמבואר בתורה ו' /^ל

^כ ביאור באיבי הנחל נכתב ע"י רבי ברוך אפרים זצ"ל. תלמיד הצמח צדק מחב"ד שהתקרב לברסלב והיה תלמיד הטשרינער רב.

- ג. ואולי הכסופין של בע"ת וצדיק אינן באותו הזמן, כי אצל בעל תשובה המניעות שהן ההמתן והבזיונות הכל זה ירידה צורך עליה אחרי שהעלוהו מדרגה כמבואר בתורה ו' ותורה קיב ומנחות כט: שרק ע"י סיעתא דשמיא עולה, ואז מתחיל לבנות את המלכות מתוך מניעות, עד שזוכה לאפרסמון הנכסף. וכמבואר בתורה כה שמיד כשעולה מדרגה מתגבר עליו מדמה חדש שלא הכיר ונדמה לו שהוא בירידה, עד שמתגבר עליו. כי בתחילה מקבל סיעתא דשמיא גדולה כדי לעלות ממקום נפילתו, וזה ע"י שמאירים לו אור הבינה של המדרגה הבאה, אבל כשעולה אזי נעלם ממנו האור, ורק מכח הרשימו מתגבר על היצירה מדמה החדש של מדרגה חדשה זו, דהיינו שרודף ונכסף אחרי דבר שהראו לו וחספו ממנו, כמשל התינוק בתורה טו שמניעות מגבירות את החשק. וכמבואר בלק"ה ר"ח ג' ג' שתשובה בחי' פסח וימי הספירה. ונ"ל שזה גם עניין המשנה למלך שמחפש את המלכה שנעלמה במעשה מבת מלך.
- יד. אבל עבודה שבין המצוות של צדיק היא ירידה צורך עליה לפני שעולה מדרגה והיא בחי' תורה קטו משה נגש אל הערפל למצא את הקב"ה בתוך המניעה שע"ז המניעה נהפכת לקדושה, והיינו לרדוף ולכסוף דייקא אחרי דבר שלא הראו לו. וכמבואר בסוף תורה קפה שמכח ההתגברות על המניעה נעשה לו כלי של אמונה לראות את האור כבר בחושך וע"ז לא מתבלבל מהערפל (של תורה קטו) שרואה, כי יודע שמלוכב בו אלוקות.
- טו. אלא שנראה שהבאיבי הנחל משוה את זמן הירידה צורך עליה של שניהם ואומר שירידה בחו"ל האויר טמא לכן יש סכנה שבירידה יפול ואילו הצדיק שהיה בא"י בכוחו לעמוד בזה ולא יפול.
- טז. לכן נראה לי שבאמת בין כל מדרגה למדרגה יש שתי ירידה צורך עליה, ואת השניה שניהם עובדים אבל על הראשונה בע"ת מדלג כי היא מסוכנת מאד ואילו הצדיק מתעכב בה כי היא העבודה שבין המצוות. ולקמן יתבאר יותר.
- יז. וצ"ע א"כ זה מה שיך לנו. וצ"ל שיש בחי' בין המצוות גם במדרגות נמוכות אלא שאינן שלימות אלא רק בחי', ויתבאר לקמן.
- יח. ולהבין מה היא העבודה הזו שבין המצוות שרק על ידה ההילוך מדרגא לדרגא הוא תמיד, דהיינו רצוף בלא שהירידה צורך עליה מפסקת אותו, נראה לבאר עפ"י מה שקושר הבאיבי הנחל את בחי' – משה נגש אל הערפל דהיינו מציאת הקב"ה במניעה עצמה עם כסופין, ועל שניהם אומר שהן עבודה שבין המצוות, והן ירידה צורך עליה, ובחי' איני יודע הגדול מהיודע של צדיק, וזה בחי' השגת הנשמע קודם לנעשה, והשגת תורת ה' קודם לתורתו שבתורה כב. ושרק מכח מניעות שעבר יכול לעמוד בזה. ומי שיש בו רע לא יכול עבודה זו, דהיינו רק הצדיק ולא בע"ת ולא מלאך.
- יט. נראה מכל זה, שעבודה זו היא ירידה שנכנס בה הצדיק מעצמו לתוך שכל עמוק שהן קושיות נוראות משער הנ' של המצוה הקודמת, (כי כל המט הטיות למטה הן נפרדות לימין ושמאל, אבל בשער הנ' הן כאחד, והכל נראה כדבר והיפוכו בחי' ידיעה ובחירה) והיא חושך וערפל נורא דהיינו שנכנס בחכמתו להשיג בכתר.
- כ. ומבואר בתורה פג תנינא שהחכמה היא עד כמה שמשיג שלא משיג בחי' אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, דהיינו שזו החכמה כשמשיג שהיא רחוקה ממנו, לכן חכמה נקראת רחוק, כי היא תכלית הידיעה שלא נדע ע"ש. וזהו שאמר רבנו שהאיני יודע שלי גדול מהיודע, כי היודע בבינה, והאיני יודע בחכמה/טו כנ"ל. וזה בחי' ההתבוננות בחכמה של המצווה שהיא קודם לבינה שהיא עולם התשובה.
- כא. וחכמה זו היא תורת ה' ובחי' הנשמע של המצווה ובעל תשובה דהיינו מי שאינו איש מלחמה כי עדיין לא התגבר על מוציא דיבת הארץ אסור להיכנס לשם כי בוודאי יפול שם לכפירות לכן בעל תשובה מקיים נעשה ונשמע דייקא דהיינו שמדלג על עבודה זו של נשמע ורץ לעשיה תחילה.
- כב. ובאמת לפי הנ"ל שאמרנו שצדיק הוא בעל תשובה האמיתית שמרגיש תמיד פושע במדרגתו של עכשיו/טו ורוצה מדרגה יותר, לכאורה צ"ע מדוע לא רץ ומדלג גם הוא אל הנעשה קודם הנשמע. אבל זה אינו קושיא כלל, כי שלימות התשובה יותר היא כשלא מדלג על הנשמע, ואדרבה לכן דייקא הצדיק הוא בעל תשובה יותר בשלימות, כי הוא שב ועולה ממדרגה למדרגה בלי דילוג על שער הנ' של המצווה הקודמת. ולעולם הוא שב בתשובה. עד שאין לו במי לקנא אלא במדרגת הקב"ה כמבואר בסוף תורה רעח/טו.
- כג. נמצא בין כל מדרגיגה יש ירידה צורך עליה אלא שיש בה שני שלבים כאחת, כי הבינה מאירה (כמבואר בתורה ו' שמאיר שם אהי-ה תחילה ביושר בחי' פסח) ובתוכה החכמה, ובעל תשובה אסור לעיין בחכמה, אלא לרוץ לבינה המאירה לו שתסייע לו לעלות, ולעשות מה שצריך, וזה בחי' נעשה ונשמע, ואע"פ

^{טו} עיין גם לק"ה ברכת המזון ד' אות כ' שמאריך בענין שהעיקר הוא הרצון והכסופין אפילו יותר מהעשיה עצמה שאליה כוסף. ולכאורה זה סותר את מעלת נעשה ונשמע וכדברי הבאיבי הנחל עפ"י תורה כב שמעלת הצדיק היא נשמע ואח"כ נעשה דייקא, וזה יותר ממעלת נעשה ונשמע. ויש לדחות שאין קושיא מלק"ה הנ"ל כי מוהרנ"ת שם דיבר גם על בע"ת.

^{טז} וצ"ע כי חכמה נקראת אור כמ"ש חכמת אדם תאיר פניו. ונ"ל שכלפי עומק המושג שבכתר היא אור אבל כלפי הבינה היא חשך.

^{טז} וכמוסופר ביש"ק (ח"ג קעג) על רבי שמואל אייזיק שאמר אם אומר ק"ש היום כמו אתמול מוטב שיחכתו לי את הראש.

^{טז} תורה רעח "בְּקִנְיָא אֶת קִנְיָתִי" (במדבר כ"ה). בְּחִינַת הַצְּדִיק שְׂאִינוּ מְקַנָּא שׁוֹם צְדִיק, לֹא בְּעוֹלָם הָהָא וְלֹא בְּעוֹלָם הַבָּא, רַק אוֹתוֹ לְבַדּוֹ וְתַפְרָה:

שהאיר לו בחי' פסח, אין זה הנשמע אלא מקיף שמאיר הרגשת האמת בלב. אבל החכמה שהיא הנשמע שבין המצוות, היא להפך בלבולים והעלמה גדולה מדאי^{טו} בשבילו, והיא מניעה גדולה מדאי בחי' ערפל על האפשרות לשוב בתשובה. אבל צדיק נכנס לערפל דהיינו העלמה הזו שיש בין המצוות ומעיין בחכמה הזו בבחי' איני יודע של הצדיק.

כד. וכח הזה יש רק למי שעבר הרבה חושך וגילה בסופו אור ועי"ז זכה לבטחון וכלי חזק לראות תמיד בכל חושך את האור שבסופו. ועוד יותר את האור שבתוכו כמבואר בתורה קטו. (אולי זה בחי' ר"ע ונחום איש גמזו לפי הבעש"ט)

כה. ומה שנתבאר לעיל שבין המצוות הוא גם בחי' כסופים נראה שדייקא כיון הוא בחי' חכמה הנקראת רחוקה כנ"ל שמשיג עד כמה שאינו משיג זה גורם לגעגועים וכסופים גדולים להשיג רוממותו ית'.

כו. ועניין זה יש בכל המדרגות כי כל מי שעבר קצת מניעות כבר יש לו בחי' זו של לראות אור דרך הערפל וכפי ניסיונו כך מותר להיכנס לחושך גדול יותר וצדיק גדול מגלה חכמה כזו שהיא בחי' והיא רחוקה ממני מאד מאד עד שהאינו יודע שלו עצום הרבה יותר מהיודע^{טז}, ואעפ"כ נגש אליו ומעיין בו וממשיך ושב אליו ית'.

כז. צ"ע מדוע לא הזכיר הבאיבי הנחל את מדרגא לדרגא של תורה כה שקליפת המדמה חוזר וניערור כשעולה מדרגה. ונראה שיש חילוק עצום בין התגברות המדמה לעבודה של בין המצוות כי התגברות המדמה הוא כבר אחרי שעלה למדרגה הבאה וזה יש גם לבע"ת.

כח. וצ"ע אולי בין המצוות היא החלל הפנוי שיש בין מדרגה למדרגה וכמבואר בתורה סד שרק לצדיק מותר לעיין בקושיות הבאות משם כי הן חכמת אפיקורסות בקושיות שאין להן תירוץ והצדיק נכנס לשם ע"י זמר המיוחד להן ומעלה נשמות שנפלו שם.

כט. הריצ"ח ביאר עניין זה של עבודה שבין המצוות – כי יש קדושה שזוכין לה ע"י עשיה, אבל יש קדושה גבוהה יותר שא"א להשיגה אלא ע"י אי עשיה דווקא וזה בחי' המובא בזהר ח"א כד. – כמה דאוקימנא רזא דא שמי עם י"ה שס"ה מצות לא תעשה וזה זכרי עם ו"ה רמ"ח מצות עשה. דהיינו שאת המוחין הגבוהים יותר אפשר לקבל דייקא ע"י הלא תעשה. שזה בחי' העבודה שבמניעה.

ל. וזה בחי' ההבדל בין חכמה לבינה איש ואשה, שחכמה היא השגה שאיני משיג, ובינה היא עד כמה שאני כן מבין. וזה חילוק בין צדיק לבע"ת, שבע"ת בבינה עולם התשובה, וצדיק בחכמה הנקראת רחוק. שלזה זוכה רק מי שכבר עבר את המניעות של מוציאי דיבת הארץ ונעשה משה נגיש אל הערפל, אבל בע"ת מדלג על הערפל בבחי' נעשה ונשמע. דהיינו שמעלת נעשה ונשמע דהיינו סילוק השכל היא חסרון, כי צדיק לא נצרך לזה כי אדרבה הוא מצליח להתגבר על כל הקושיות ולא צריך לסלק את השכל.

לא. ולכח זה לעמוד בהעלמה כזו של הארת חשכת החכמה זוכים ע"י הכנעת הרע ובקשה בתחנונים לזכות לתורה שתייהיה צבא רב של מלאכים שיקבלו כח אדום להתגבר על מוציאי דיבת הארץ שהם המניעות שיש על הדרך לא"י שהם החושך שקודם לכל דבר שבקדושה

לב. וצ"ע אולי החושך הזה שבין מדרגא למדרגא הוא החושך שקודם לארץ ישראל. שרק גבור ותקיף מתגבר עליו, ונמצא לפי זה שמוציאי דיבת הארץ בהם מלובש החושך הזה. אבל א"א לומר כן שהרי להתגבר על מוציאי דיבת הארץ חייב גם בעל תשובה, ואם ידלג עליהם לעולם לא יבוא לא"י. אלא צ"ל שחושך מוציאי דיבת הארץ הוא כזה גדול עד שמי שמתגבר עליו ובא לא"י, אזי מכח שהתגבר עליהם ומכח קדושת

^{טו} צ"ע כי בקבלת התורה דהיינו אחרי מט ימי הספירה צ"ל שכבר השיגו את הנשמע בכלים שהכינו, נמצא שהנשמע אינו בלבולים משער הנ' אבל צ"ל שע"י הכנת הכלים אזי השכל שהיה שער הנ' לגביו בתחילת התשובה נעשה פנימי ובורר.

^{טז} שבחי מוהר"ן – אות לג והיה תמיד הולך ועולה ממדרגה למדרגה. אף על פי שזכה למדרגות גבוהות ונוראות מאד למעלה למעלה וכו', אף על פי כן מעולם לא היה מקרר דעתו בזה כלל, ותכף אחר כך היה לו לב נשבר והיה לו רחמנות גדול על עצמו בהכנעה גדולה וכו' כנזכר לעיל, עד שזכה למדרגה יותר גבוהה. וכן היה דרכו תמיד עד הסוף:

וכמה וכמה פעמים היה דרכו שאמר שעתה אינו יודע כלל כלל. וכלל לא. ופעמים נשבע על זה שבאמת אינו יודע כלל (קבא) אף על פי שביום הקודם ובשעה הקודמת גלה דברים עתיקים, אף על פי כן אחר כך אמר שאינו יודע כלל. ובענין זה היה חרוש גדול מאד מאד. ואמר בפרוש על עצמו שהתורה שלו הוא חרוש גדול מאד, אבל "האינו יודע" שלו הוא חרוש גדול ביותר. הינו ענין הנ"ל, כי בכל פעם היה דרכו לומר שעכשו אינו יודע כלל ועין עוד מזה במקום אחר (קבב):

שיחות מוהר"ן – אות קג – ואם באמת אין אנו יודעין כלל בעניני הקדוש בפרט בענין האינינו יודע שלו שהוא ענין עמק ונסתר מאד, ואמר בעצמו שהאינו יודע שלו הוא חרוש יותר מידיעה שלו כמבאר במקום אחר (שיו), אך אף על פי כן במה שמתנוצץ בדעתנו ראינו אז נפלאות ונוראות אשר אי אפשר לבאר ולספר.

עוד עיין גודל השגתו בענין תכלית הידיעה שלא נדע בחיי מוהר"ן סימן רפב רפג.

ועיין חיי מוהר"ן רטו – ליל שבת-נחמו תק"ע באומין אחר קדוש אמר תורה מענין פשיטותו, הינו מה שהיא לפעמים איש פשוט, שקורין פראסטיק, שהוא מחיה עצמו אז בעת פשיטותו מהדרף שנסע לארץ-ישראל, ובאר הענין כמובא בספרנו בסימן ע"ח פלקוטי-תנינא, עיין שם. ואמר, שאינו יודע כלל, ונשבע בשבת-קדש ואמר בזה הלשון: אני נשבע בשבת-קדש, הינו על ענין הנ"ל שהוא אינו יודע כלל עכשו,

- הארץ נקרא איש מלחמה שיכול גם להיכנס לחושך שבין המדרגות. (מעין זה בתורה סד שמי שכבר התגבר על כל הקושיות שאפשר לתרוץ אזי יכול לעיין בקושיות שאין להן תירוץ)
- לג. נמצא שאפרסמון התשובה (שמבואר בתורה ו') היא ארץ ישראל. והדרך אליה היא דרך מוציאי דיבת הארץ שלהתגבר עליהם צריך כח תקיפות ודין של אדום שלא נמצא בקול קול יעקב.
- לד. ורק מי שזכה לארץ ישראל כזו שבא אליה ע"י שהתגבר על מוציאי דיבת הארץ הוא גבור ותקיף שיכול להכנס לעבודה של בין המצוות.
- לה. שרק עי"ז זוכה שההליכה שלו מדרגה לדרגה היא בבחי' תמיד בלא הפסק, כי לא צריך לדלג על מדרגת החכמה שקודם להארת הבינה המעלה אותו למדרגה הבאה. כי יודע לגשת לערפל החכמה הקודם לכל מדרגה ולעיין בנשמע שלה שקודם למעשה ולמצא את האלוקות שבתוך המניעה עי"ז להפוך את המניעה לכלי לקדושה.
- לו. וזה הפך העבודה של בעל תשובה דהיינו מי עוד לא היה בא"י שצריך להזדרז דייקא ולקיים נעשה ואח"כ נשמע ולהיות עם נבל ולא חכם דהיינו סילוק השכל כדי לא להתבלבל, והכל ע"י שסומך על הצדיק משה שנגש אל הערפל הזה בדעת ומעיין בו בלא פחד. וזהו שמשה רבינו לא התפעל מהבלבולים שהיה על ארץ ישראל ואילו יהושע וכלב היו צריכים לסלק את השכל ובכח הצדיקים שהתפללו עליהם אבל המרגלים מוציאי דיבת הארץ במקום לברוח מהעבודה הזו נכנסו לתוכה והתבלבלו.
- לז. וא"י והצדיק בחי' אחת ועל שניהם יש מוציאי דיבת הארץ, שהם בעלי תשובה שחושבים שהם צדיקים ובמקום לברוח לבינה עולם התשובה בסילוק השכל הם נכנסים לעיון החכמה הנ"ל ומתבלבלים ממנה ורוצים לבלבל גם אחרים.

עד כאן ביאור דברי הבאיבי הנחל על תורה כ' השייך גם לתורה שלנו

